

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ Антонъ Борлаковъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. Ант. Борлаковъ. — Повече възпитание!
2. Ив. Н. Илчевъ. — Извънучилищната дейност на учителя.
3. Н. Ванковъ. — Аналитична или синтетична метода?

II. Изъ практиката за практиката.

1. Николай Тодоровъ. — Изъ моятъ резвяи:
 - а) На „нова година“
 - б) Записване.
 - в) Водосвета.
2. Д. Марчевски. — Сатътъ взли.
- 3) П. А. Бумовъ. — Географски съчленения въ II класъ.

III. Изъ училището и живота.

1. Опитно училище въ Варна.
2. Родителско-учителски дружби.
3. Училища на д-ръ Декрози.
4. Училища срѣдъ природата въ Рямъ.
5. Руски училища за селска младежъ.
6. Висши педагогически училища въ Югославия.

IV. Книгопись.

- Хр. Петовъ. — Предишните упражнения по четене и писане въ I отделение.

Редакция и администрация:

Варна,

ул. „Кр. Мирски“, 14.

„Педагогическа практика“ презъ 1927/1928 год.,

както и презъ изтеклитъ шесть години, ще дава статии върху приложбата на съвременнитъ педагогически искания въ първоначалното училище и прогимназията;

ще разглежда всички течения и прояви, които целятъ обновата на училището;

ще поднася отборъ материали, съ които може да се импулсира и подпомогне учителското творчество въ обучението и възпитанието;

ще обсъжда и разяснява всички по-важни обществено-педагогически проблеми, които духътъ на новото време и нуждитъ на живота и училището слагатъ за разглеждане и разрешение днесъ.

Седмата годишнина на „Педагогическа практика“ започна отъ 1 октомврий 1927 год. и ще завърши на 1 юний 1928 г. Списанието ще излиза презъ месецитъ: октомврий, ноемврий, декемврий, януарий, февруарий, мартъ, априлъ и май. Ще бждатъ дадени 8 книги въ обемъ по 3—4 печатни коли, голѣмъ форматъ.

Годишенъ абонаментъ:

а) за България	100 лева
б) за Чужбина	120 лева

Пълни течения отъ изтеклитъ годишнини на списанието се отстъпватъ по следнитъ цени:

а) Год. IV (1924 год.)	50 лева
б) Год. V (1925—1926 г.)	60 лева

I (1921), II (1922), III (1923) и VI (1926—1927) юдишнини сж изчерпани.

Абонирането става чрезъ настоятели, книжари или направо въ редакцията на списанието. Настоятелъ може да бжде всѣки учителъ, който запише най-малко петъ абоната. На настоятелитъ и книжаритъ се прави 20% отстъпъ.

Абонаментътъ се предплаща.

Всичко, що се отнася до списанието — писма, пари и ржкописи — се изпраща на адресъ: Антонъ Борлаковъ, ул. „Кръстю Мирски“, № 14, гр. Варна.

„Педагогическа практика“ е одобрена отъ Министерството на народното просвѣщение за училищнитъ библиотеки съ окржжно № 9925 отъ 11 априлъ 1921 г.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ.

Редакторъ Антонъ Борлаковъ.

Ант. Борлаковъ.

Повече възпитание!

Въ зачалото на нашето школско уреждане нравствената дисциплина бѣ най-много занемарена, а трѣбваше, наопѣки, да привлѣче всичкото ни внимание. Въ основнитѣ училища, въ гимназитѣ ние поставихме преподаватели. Намъ сж потрѣбни възпитатели . . .

Ст Михайловски.

Мнозина сж недоволни отъ дейността и постиженията на днешното ни училище. Отъ много страни върху него се хвърлятъ тежки обвинения и укори. Обвиняватъ го, че не се грижи за нравственото възпитание на своитѣ възпитаници. Укоряватъ го, че не постига задачитѣ, които държавата му поставя, и не оправдава надеждитѣ, които обществото му възлага.

— „Нашето народно училище — казватъ неговитѣ обвинители — *обучава*, но не *възпитава*. Дава знания и сръчности, но не създава добри навици, не насажда добродетели. Развива ума, но не облагородява сърдцето, не развива и не уякчава волята, не формира характера на ученицитѣ“.

Да се твърди, че българското училище никакъ не се грижи за нравственото възпитание на младежъта, значи да се поддържа една очевидна неистина. Огкакъ сжествува то, никога не се е отказвало отъ задачата си да създава добри навици, да насажда добродетели. Не може, обаче, да се откаже, че грижитѣ и усилията му въ тая насока, въ сравнение съ грижитѣ му за умственото възпитание на ученицитѣ, сж малки и недостатъчни, че възпитателнитѣ му сръдства сж нецелесъобразни и неефикасни, че резултатитѣ, постигнати чрезъ тѣхъ, сж незадоволителни.

Съ две главни сръдства си служи нравственото възпитание въ нашитѣ училища: съ *правоучително обучение* и *дисципли-*

на. Нравоучителното обучение е случайно, безсистемно, книжно, отчуждено от живота. То се ограничава да дава само от време на време сухи съвети и наставления, мъртви поучения, отвлъчени нравствени максими въ връзка съ уроците по четене, история и въроучение. Тия поучения, обикновено, нѣматъ нищо общо съ дѣлничния животъ на детето, затуй тѣ нѣматъ и никаква практическа стойностъ за него. Тѣ не раздвижватъ ума, не сгорещаватъ сърдцето, не даватъ *мoтиви* и *подбуди* на волята, не се превръщатъ въ дѣла: оставатъ само товаръ на паметта.

Дисциплината въ повечето случаи е външна, несъзнателна, принудителна, поддържана съ страхъ отъ наказания. Съ такава дисциплина не могатъ да се създаватъ добри навици, да се насаждатъ добродетели. Тя затваря сърдцата, скована волята и убива инициативата на учениците.

Резултатите отъ книжното нравоучително обучение и принудителната дисциплина сж известни. Тѣ могатъ да се видятъ въ издрасканите и продълбани чинове, въ окалените подове и стени на учебните стаи, въ орфаните и изцапаните учебници и тетрадки, въ изпокжсаните карти и картини, въ грубитѣ, невежливи обноски, въ неприличното държане и въ редъ други отрицателни прояви на учениците въ доста много наши училища.

Далечъ съмъ отъ мисълта да виня само училището за тия прояви. То не е всемогущъ възпитателенъ факторъ. Възпитанието на младежта е резултатъ отъ многообразно и кръстосано въздействие на много *фактори*. Срѣдата, въ която детето расте, влияе по хиляди неуловими начини върху душевния му животъ. Тя сади и пороци и добродетели. — „Искашъ ли да възпитаваши добре, остави детето да живѣе и расте въ добра срѣда“ — е казалъ преди въкове питагорееца Теофилъ.

Обществена срѣда, въ която расте българското дете, особено сега, следъ войните, съвсемъ не е благоприятна за добро възпитание. Нейното влияние е повече отрицателно, отколото полсжително. Често тя руши това, що училището съ много трудъ и усилия гради.

Съ тоя фактъ нѣкои искатъ да оправдаятъ малките грижи за нравственото възпитание на младежта въ училището.

— Каква полза отъ това, казватъ тѣ, че ще създаваме добри навици, че ще насаждаме добродетели у нашите възпитаници, когато животътъ ще унищожи всички резултати отъ нашите усилия?

Това възражение не е право. На отрицателно влияние на срѣдата не всички се подаватъ, отъ епидемията на пороците не всички се заразяватъ, срѣдъ блатото на покаяната не всички затъватъ. Подаватъ се, заразяватъ се и затъватъ само ония, които сж лишени отъ здрави ръковод-

принципи въ живота, отъ навикъ да противостоятъ на злото, отъ съзнание и воля да се борятъ срещу него, — подаватъ се само ония, които сж лишени отъ *нравствень имунитетъ*.

Изъ живота и на наши и на чужди училища има достатъчно убедителни примѣри, които показватъ, че училището може да въоръжи душитъ на своитъ възпитаници съ такъвъ имунитетъ и да ги предпази отъ отрицателното влияние на срѣдата. Ние имаме училища, които не само обучаватъ, но и възпитаватъ успѣшно. Малко сж тѣ, наистина, но все пакъ сж достатъчни, за да ни посочатъ ясно, какво може и трѣбва въ това отношение да се направи въ всѣко наше училище. Тѣ не сж рожба на изключителни, благоприятни условия, а сж творба на усърдни, дейни и всецѣло предани на попрището си учители.

Какъвъ поразителенъ контрастъ между тѣзи училища и обикновеното наше училище!

Чистота, редъ, точностъ, вежливостъ, взаимна почитъ и обичъ, човѣщина и доброта цари въ тѣхъ. Тѣ сж истински храмове на истина, добро и красота, въ които съ еднакво усърдие и учители и ученици свещенодействуватъ. Децата сж свободни, довѣрчиви, съобщителни. Безъ боязнь тѣ откриватъ на учителитъ си своитъ мисли, чувства и желаня, своитъ радости, скърби и съмнения — своята душа. И все пакъ тамъ има образцова дисциплина. Тя не е натрапена, не е принудителна, не се поддържа съ страхъ отъ наказания. Подчинението на нейнитъ изисквания е съзнателно и доброволно. Тамъ има дисциплинирана свобода, а не робска дисциплина. Какъ е постигнато всичко това? Какъ сж спечелени любовта, довѣрието, доброволното подчинение на децата? — Съ обичъ, съ доброта, съ довѣрие въ тѣхнитъ сили, съ тънко разбиране на тѣхната душа, съ живо участие въ тѣхнитъ радости и скърби.

И още съ нѣщо:

— Съ непрестанно всѣкидневно въздействие върху тѣхния умъ, чувства и воля — върху цѣлата детска душа.

Учителитъ и въ часъ и въ междучасие сж неотлъжно между децата. Тѣ идватъ първи въ училището и последни си отиватъ. Сутринъ и следъ пладне тѣ посрещатъ децата на двора или въ учебната стая, ржуватъ се съ тѣхъ, размѣнятъ по нѣкоя любезна дума или шегъ. Въ междучасията на двора учителитъ не упражняватъ *полицейски*, а *педагогически* надзоръ: тѣ участвуватъ и въ работата, и въ игритъ на ученицитъ. Това имъ дава възможность незабелязано да наблюдаватъ всички прояви на децата, да откриватъ индивидуалнитъ имъ особености, да опознаватъ положителнитъ и отрицателнитъ имъ качества и да взиматъ овреме подходящи мѣрки, за да уякчатъ първитъ и да изкоренятъ или притѣпятъ вторитъ. Тия наблюдения даватъ обиленъ, разнообразенъ и интересенъ материалъ за *нравоучително обучение*.

Съ него се стремят да въздействуват не само върху ума, но и върху *чувствата* и *волята* на учениците. То се води всъкога и навсякъде, дето има нужда отъ него: и въ учебната стая, и на двора, и при излети и разходки. Всяка важна добра или лоша проява, всяка случка или събитие изъ живота въ училището или вънъ отъ него, се използва за беседи, преценки и напътствия. Въ тия непринудени беседи върху живи, конкретни и познати примери, почерпени изъ кръга на непосредствените детски наблюдения, се уясняват нравствените принципи, отъ които детето трѣбва да се ръководи въ живота. И уяснени веднажъ, тѣ не оставатъ само мъртво богатство на паметта, а веднага се прилагатъ въ училищния животъ и вънъ отъ него дотогава, докато децата *привикнатъ* да се съобразяватъ съ тѣхъ въ своите действия. Както знанието на аритметическите или граматическите правила не е достатъчно, за да се научи нѣкой да смѣта или пише правилно, тъй и знанието на нравствените принципи не е достатъчно, за да се научи да върши нравствени дѣла. Смѣтането се усвоява чрезъ смѣтане, писането — чрезъ писане, моралътъ — чрезъ упражнения, чрезъ дѣла.

Знанието на нравствените принципи създава представи и чувства за *отговорност* и *дѣло*, а тѣ сж основата на *добро-волната дисциплина* или, по-право, на *дисциплинираната свобода*. Последната може да се осигури напълно само чрезъ сътрудничеството на отдѣлението или класа, съ дейното и съзнателното участие на най-добрите ученици въ запазването и поддържането на училищния редъ. На това се гради *само управлението на учениците*, прилагано въ американските и въ много отъ западно-европейските училища. Опити сж направени и у насъ. И резултатите сж само насърчителни. То дава възможностъ на учениците да прилагатъ нравствените принципи, да се упражняватъ въ изпълнението на своите индивидуални и обществени длъжности и да се подготвятъ постепенно и неусѣтно за длъжностите и правата, които ще иматъ въ гражданския животъ.

Изпълнението на редъ инициативи, дори въ най-долните отдѣления, може да бже предоставено на учениците: да поддържатъ чистотата и реда въ учебната стая, да се грижатъ за нейната украса, да уредятъ и управляватъ класна библиотека, да основатъ класна каса за подпомагане на бедни другари, за колективна доставка на учебни потреби, за уреждане на екскурзии и др. т.

За да създадатъ у децата чувства на *дружелюбие* и навикъ да си помагатъ взаимно, въ нѣкои западно-европейски училища поставятъ малките ученици подъ покровителството и настойничеството на по-големи ученици. Всяки ученикъ отъ долните отдѣления (класове) има свой *настойникъ*, избранъ измежду учениците отъ по-горните отдѣления (кла-

сове). Настоятникът упътва и ръководи повършеното му другарче, помага му във училищната работа, надзирава го вън от училището и го предпазва от зли другари и дѣла. Тая мѣрка би могла да се приложи и въ нашитѣ училища, особено въ училищата съ слѣти отдѣления. Тя би облекчила доста много грижитѣ и усилията на учителя при поддържането на училищната дисциплина, би създавала тѣсна дружба между малки и голѣми, би превърнала училището въ голѣмо семейство.

Оглично срѣдство за *обществено възпитание* сж и различни младежки дружества, които напоследъкъ започнаха да се основаватъ при нѣкои наши училища: гимнастически дружества, музикални китки, два на „Младежки Червенъ кръстъ“, туристически два, дружества за покровителствуване на животни, въздържателни два и др. Поставени подъ надзора на учителя, умѣло ръководени отъ него, тѣ могатъ да станатъ разсадници на ценни индивидуални и обществени добродетели.

Нахвърленитѣ бѣгло нѣколко примѣра показватъ, въ каква насока и въ какъвъ духъ трѣбва да се промѣни живота и дейността на днешното ни училище, за да се разшири и засили възпитателното му въздействие. Въ тѣхъ не се засѣгатъ всички възпитателни срѣдства, съ които може и трѣбва да си послужи учителятъ, за да осъществи тая трудна задача. Моята целъ тукъ не е да ги посочвамъ и разглеждамъ, а да подчертая, че нашето народно училище, дори при условията, при които е поставено да съществува и да се развива днесъ, може да се превърне отъ *учебно въ възпитателно* заведение, отъ *училище въ възпиталище*. Сегашнитѣ ни училищни закони, правилници и програми не пречатъ да се извърши тая промѣна. Тя е въ духа на тѣхнитѣ постановления. Нѣщо повече дори: тѣ категорично я искатъ и повеляватъ.

Желаната реформа ще се осъществи не чрезъ промѣни на правилници и програми, както мислятъ нѣкои, а чрезъ творческата дейностъ на учителя. На тая дейностъ, посветена до сега предимно на *образованието* на младежъта, трѣбва да се даде нова насока, съобразна съ главната целъ, поставена на народното училище. То трѣбва *еднакво* да се грижи за умственото, нравственото и физическото възпитание на своитѣ възпитаници. То трѣбва да се стреми да създаде отъ тѣхъ *дейни, хармонично развити личности, годни да станатъ полезни членове на обществото*.

Неговъ най-голѣмъ лозунгъ въ миналото бѣ:

— *Повече знания! Повече просвѣта!*

Неговъ върховенъ лозунгъ днесъ трѣбва да бже:

— *Повече добродетели! Повече възпитание!*

Това иска животътъ отъ него.

Ив. Н. Илчевъ — Орѣхово.

Извънучилищната дейност на учителя.

Открай време учителството е призвано да работи не само въ училището, но и вънъ отъ него. На извънучилищна дейностъ се отдаватъ ония учители, които напълно съзнаватъ своитѣ благородни задължения, наложени имъ отъ самото учителско звание. Въ тѣхнитѣ сърдца винаги пламти обичъ къмъ народа и отечеството. Тѣ всѣкога и навсѣкжде работятъ за културното издигане на народнитѣ маси.

Извънучилищната дейностъ често пжти е мѣрило за способността и подготовката на учителя, за неговото усърдие и преданостъ къмъ дѣлото, на което доброволно се е посветилъ.

Българското народно учителство наследи добри примѣри, добри традиции за такава дейностъ. Вечернитѣ и празничнитѣ училища, създадени презъ епохата на робството, продължиха своето съществуване и следъ Освобождението. Младото учителско поколение отъ 90-тѣ години на миналия вѣкъ, облададо отъ високъ идеализъмъ и благороденъ *народнически* духъ, разви широка и ползотворна дейностъ. То работѣше и въ училището, и вънъ отъ него. За просвѣтата на народнитѣ маси то уреждаше вечерни и празнични училища, представления, литературно-музикални вечеринки, детско-родителски забави, читалища, библиотеки, недѣлни четення. За запазване здравето на населението създаваше малки училищни аптеки. За запазване на неговата икономическа мощъ и за стопанското му издигане основаваше Райфайзенови сдружения, кредитни, потрѣбителни и производителни кооперации.

Тая дейностъ продължава до войнитѣ. Следъ тѣхъ, макаръ че учителскитѣ персоналъ се увеличи, тя отслабна, а нѣкъде дори и съвсемъ угасна. Войнитѣ и тѣхнитѣ последици повлияха зле и върху учителството. Нравствената и стопанската криза, преживявана отъ нашето общество, се отрази и въ учителскитѣ редове. Партизанството, което разяжда нашата държава, се пренесе и между тѣхъ. Благодарниятъ народнически духъ, който вдъхновяваше и окриляше дейността на учителя преди войнитѣ, угасна. Млади буйни учители станаха привържници и проповѣдници на идеи и учения, които не сходяатъ съ общитѣ схващания и стремежи на обществото. Тѣ се впуснаха въ дейностъ, неприсѣща на народния учителъ. Огъ добри и благородни учители, отъ апостоли на истина, правда, миръ и сговоръ, нѣкои отъ тѣхъ станаха апостоли на размирието и граждан-

ската война. Тъ взеха явно участие въ противодържавни движения, подклаждани отъ заслѣпени партизани, които се ръководѣха само отъ своитѣ лични или партийни интереси или които служеха на чужди интереси и каузи.

За щастие, тоя периодъ на общественъ смутъ у насъ бърже премина. Младото учителство, поучено отъ горчивитѣ уроци на живота, скоро се освободи отъ духа на отрицанието и отново се отдаде съ присжия му идеализъмъ на творческа просвѣтителна и възпитателна работа срѣдъ народа. Въ това отношение презъ последнитѣ 2—3 години се забелязватъ все повече и повече прояви, които заслужаватъ всѣка похвала. Все пакъ — нека го кажемъ открито — сегашната извънучилищна дейность на учителя, въ сравнение съ тая му дейность преди войнитѣ, е малка и недостатъчна. Това се вижда отъ доклада на Учебния комитетъ за състоянието на основното образование въ България презъ учебната 1925/1926 г. („Училищенъ прегледъ“, кн. 2 и 3, 1927 г.).

Презъ отчетната година извънучилищната дейность на народнитѣ основни учители се е изразила въ следното:

а) Държани сказки	3261
б) Родителско-учителски забави	3112
в) Представления	2887
г) Народни четения	1123
д) Основани кооперативни дружества	619
е) Родителско-учителски срещи	409
ж) Открити и ръководени читалища	348
з) Допълнителни курсове	103
и) Устроени демонстративни бубохранения	96
к) Основани д-ва на „Младежки Червенъ кръстъ“	42
л) Основани родителско-учителски дружби.	26
м) Уредени детски читални	13
н) Открити и водени вечерни училища	12
о) Основани въздържателни дружества	8
п) Основани черковни хорове	8
р) Уредени безплатни ученически трапезарии	7
с) Организиранни коледувания	2

Нито едно отъ тия числа не съответствува на броя на учителитѣ и училищата. Презъ 1925/1926 уч. година е имало въ първоначалнитѣ училища и прогимназиитѣ 8192 учители и 9825 учителки, всичко 18,017. Ако половината отъ тѣхъ бѣха държали по една сказка, бѣха уредили по едно публично четене, — щѣхме да имаме 9,000 сказки и толкова публични четения.

Презъ сжщата година е имало 4113 народни първоначални училища и 1185 прогимназиални, всичко 5298. Ако при всѣко отъ тѣзи училища бѣ се уредила само по една родителска среща, по една родителско-учителска забава, по

една детска читалня, по едно дружество „Младежки червен кръст“, по една гимнастическа чета, по един училищен хор, по едно вечерно училище. — би тръбвало да имаме 5298 родителско учителски срещи и по толкова родителско учителски забави, детски читални, дружества „Младежки червен кръст“, училищни хорове, гимнастически чети, вечерни училища. Обстоятелството, че въ цѣла България сж били уредени, само 409 родителско-учителски срещи и сж били основани само 26 родителско учителско дружби, показва, че училището и семейството — двата най важни възпитателни фактори — нѣматъ никакви допирни точки помежду и не действатъ заедно за възпитанието на подрастващото поколѣние.

Причинитѣ за тая малка и незадоволителна извънучилищна дейностъ сж нѣколко.

1. Мнозина учители не проявяватъ извънучилищна дейностъ, за да имъ е „мирна главата“. Често пжти мѣстни партизани зле схващатъ добритѣ намѣрения на учителитѣ и ги осуетяватъ. Безпричинно учители сж били клеветени и гонени.

2. Има учители и учителки, които се смѣтатъ като „надничари“. Такива не само не работятъ, но пречатъ и на другаритѣ си да започнатъ нѣкаква извънучилищна работа, като имъ се присмиватъ и ги подиграватъ.

3. Назначенитѣ по „благоволение“ учители и учителки не проявятъ никаква дейностъ. Осигурили своето положение чрезъ видни партизани, тѣ гледатъ само тѣмъ да угодятъ, като изоставятъ работата си.

4. Липса на *колегиалностъ*. Дето има повече учители, тамъ има вече „лагери“, които взаимно си пречатъ, зловоятъ се предъ хората, интригуватъ, клеветятъ се предъ началството, като му донасятъ лъжливи сведения едни противъ други. При такива „лагери“ е невъзможна извънучилищна работа.

5. И феминизирането на учителския персоналъ е една отъ причинитѣ за малката извънучилищна дейностъ. Въ много училища учителкитѣ сж повече отъ учителитѣ. Тѣ не смѣтатъ за своя длъжностъ да работятъ вѣнъ отъ училището, макаръ че и за тѣхъ има широко поле за работа.

Учителското поприще е свещено. На него може да служи само онзи, който го обича, който има вътрѣшно непринудено влѣчение къмъ учителската работа. Ония, които нѣматъ такова влѣчение, за които учителската работа е неприятна и тягостна, не могатъ да вършатъ добре учебно-възпитателната работа, която имъ е възложена. Такива биха направили най-голѣмо добро на учебното дѣло, ако се откажатъ да заематъ учителски мѣста.

Учителството трѣбва да засили извънучилищната си дейность.

Преживѣваме сѣдбоносни години. Народнитѣ маси изнемогватъ подъ тяжеститѣ на мѣчнопоносима стѣпанска и нравствена криза. Безогледни и низки политически борби, водени отъ озлобени и издребняли партизани, не оставятъ народа да се предаде спокойно на мирнитѣ си занятия и да помисли за своето бедствено положение. Често, много често, партиитѣ му сочатъ само лошото положение, но твърде рѣдко му показватъ пѣтицата, по които може да се излѣзе отъ това положение. Всѣка партия се препорѣчва като единствена вѣща и способна цѣрителка на народнитѣ болки и дава тържествени обещания, че, ако дойде тя на власть, медъ и масло ще потекатъ въ злочестна България.

Партиитѣ идватъ на власть една следъ друга, но положението си остава сѣщото, даже понѣкога става по-лошо, отколкото е било. Народътъ продължава да живѣе въ мракъ и безпѣтица. Вѣра въ партиитѣ вече нѣма; вече отъ никъде не идва свѣтълъ лѣчъ, който може да озари неговия разумъ, да внесе бодрость въ негова унилъ духъ и да му покаже спасителния пѣтъ.

Народното учителство е призвано да изиграе велика роль въ нашия общественъ животъ. Днешното положение на държавата ни изисква отъ него да буди ума и съвестта на народа и да му вдѣхне любовь къмъ миренъ трудъ, къмъ културенъ напредѣкъ. Необходима е широка народна просвѣта и здраво народно възпитание. Партизинскитѣ тенденции да се оставятъ на страна. Учителтъ трѣбва да стане служителъ и разпространителъ на доброто и истината въ живота, сѣячъ на лични и обществени добродетели.

Учителството отъ епохата на народничеството извърши много нѣщо въ тая насока. Народническиятъ духъ трѣбва да обладае и днешното младо и интелигентно учителство. Така то ще извърши по-велики дѣла за народа ни отъ своитѣ предшественици. Старото наше килийно училище, съ своитѣ недоучени, но страстно предадени на дѣлото учители, спаси България отъ петвѣковното двойно иго. Новото българско училище, съ своитѣ образовани и интелигентни учители и учителки, трѣбва да спаси народа отъ економическото робство и нравствения упадѣкъ.

За такава дейность народното учителство има доста тѣсно сили. Но то трѣбва да бѣде подпомогнато и отъ ония, които държатъ юздитѣ на управлението въ държавата ни. То не трѣбва да бѣде тормозено отъ зловни мѣстни партизани и безогледно преследвано. Не трѣбва да бѣде играчка въ рѣцетѣ на хора, алчни за голѣмство и потѣнали въ прѣстѣпления. За своята извънучилищна дейность учителството не иска нищо друго, освенъ морална награда и законна, справедлива защита.

Въ какво направление трѣбва учителството да насочи своята дейностъ.

Нашиятъ народъ въ просвѣтно отношение представя цѣлина, неразработена земя, обрасла съ тръни и бодили, посѣти отъ всевъзможни демагози и приспивачи народни. Ако се разработи, ако се изчисти отъ партизанскитѣ тръни и бодили, ще се обърне на плодородна нива съ изобилни и благодатни плодове. Народътъ ни ще се издигне високо въ всѣко отношение, защото у него има здравъ умъ, здраво тѣло и завидно трудолюбие.

Народнитѣ маси се намиратъ малко време подъ влиянието на училището. Тѣ влизатъ въ живота съ слаба грамотностъ, безъ да бждатъ засегнати достатъчно отъ днешната култура. И никой тия народни маси не учи, никой не упжтва. Периодически само партизани ги обикалятъ, за да ги използватъ и настройватъ едни срещу други. Рѣдкостъ е тия народни маси да чуятъ блага дума, да чуятъ нѣщо хубаво, да се научатъ нѣщо полезно, да се упжтатъ въ своитѣ всѣкидневни работи, да се окуражатъ да предприематъ известни подобрения и преобразувания въ своитѣ стопанства, да се възпитатъ и научатъ да живѣятъ по-човѣшки, да си пазятъ здравето, да се избавятъ отъ невежеството, което ги души, да се помирятъ и обединятъ, да се не преследватъ взаимно, да се предадатъ мирно и спокойно на работата си.

Необходимо е учителството да заработи съ оная преданностъ, която е присъща само на единъ истински народенъ учителъ, на единъ учителъ съ народнически духъ.

Зная, че ще ми се направи сериозно възражение: може ли учителството да развие такава широка възпитателно-просвѣтна дейностъ, когато безогледно се клевети, тормози и гони отъ долни партизани? — Кой е този, който ще се изложи да стане играчка въ ржцетѣ на неразбрани и злобни хора?

Моятъ отговоръ е: учителътъ трѣбва да остави на страна партизанството. Той не може и не трѣбва да жертвува своето положение, своя авторитетъ, своя моралъ за партиитѣ. Докато нашитѣ партии не се оформятъ въ здрави и принципни обществени организации, дотогава учителътъ не бива да се жертвува за тѣхъ. Днешнитѣ наши партии водятъ борба помежду си за властъ. Тѣ постоянно се дѣлятъ, коалиратъ, блокиратъ, федериратъ, разединяватъ и т. н., за да използватъ народа, докато не се е просвѣтилъ и самосъзналъ. Защото, когато се просвѣти, когато съзнае своитѣ права и задължения, той нѣма да чака партизанина да му каже, подъ знамето на коя партия да отиде.

Учителътъ може и трѣбва да има политически убеждения, може и трѣбва да се числи въ известна политическа партия. Той, обаче, не бива и не може явно и брутално да

манифестира своите политически убеждения, не бива да се проявява като вулгарен партизанин. Не бива да участва във буйни партизански сбирщини, да предводителствува тълпи, да участва във издевателства над граждани от други партии и пр. Той и във партията си трябва да бъде скромен, честен и добросъвестен деец.

Но и тъй да е, няма ли пак да се изложи учителят на гонения и преследвания?

Справедливостта го изисква да признае, че учителството във много случаи е гонено и тормозено. Гонили сж го най-много ония, които във опозиция най-много сж го галили. Тия случаи не трябва да стрѣскаат учителството и да го възпират да не проявява разумна и народополезна извънучилищна дейност — дейност без въскакви партизански тенденции, без въскакви дразнения на хората от разните партии и съсловия. Чистата просвѣтно-възпитателна дейност на учителя може много лесно да се различи от партизанско-тенденциозната. И каквито и да сж нашите партийни нрави, които и да идват на власт, все вървам, че народният учител ще бъде защитен, ще бъде подкрепен и насърчен във своята чисто просвѣтна и назидателна извънучилищна дейност.

Учителството може да изрази своята извънучилищна дейност по най-безопасен и във висша степен полезен начин, като устройва повсемѣстно родителско-учителски срещи и дружби, дава забавления и представления, държи сказки, основава детски колонии, читални, народни университети, културно-просвѣтителни комитети и др. т.

Родителско-учителски срещи и дружби.

Семейството и училището сж най-важните възпитателни фактори. Между тях трябва да има винаги тѣсна връзка. Когато тая връзка не съществува, когато между тия фактори няма разбирателство и сътрудничество, тогава не може да се упражнява никакво положително възпитателно въздействие върху подрастващите поколения.

Днес не можем да твърдим, че желаната връзка между домъ и училище, между родители и учители съществува. На много мѣста учители и родители сж във остри конфликти и сж се изправили едни срещу други, като непримирими врагове.

Крайно време е разкъсаната връзка между домъ и училище да се възстанови. Учителството трябва първо да подаде ръка на семейството; то трябва да хвърли златния мостъ между домъ и училище. За това е необходимо да има чести *родителско-учителски срещи.*

Детско-родителски забави.

Многобройни сж срѣдствата, съ които може да се действа върху родителитѣ, за да се възбуди у тѣхъ интересъ къмъ училището, къмъ работата въ него, къмъ ежедневиитѣ му нужди. Едно отъ тия срѣдства сж детско-родителскитѣ забави. Тѣ иматъ голѣмо общественно-възпитателно значение, и учителитѣ трѣбва по-често да ги уреждатъ. Това тѣ сж длъжни да правятъ и по силата на § 24. т. 25, отъ Правилника за народнитѣ основни училища, споредъ който учителскиятъ съветъ трѣбва да обмисля срѣдства и начини за по-тѣсно сближение между училището и семейството чрезъ сказки, утра, вечеринки, дневни забавления, учителско-родителски срѣщи и т. н.

За всѣка забава трѣбва да се подбере подходящъ и разнообразенъ материалъ, който добре да се заучи и упражни отъ ученицитѣ. Въ началото или края на забавата единъ учителъ трѣбва да държи сказка предъ родителитѣ. Той може да говори за успѣха и поведението на ученицитѣ, за чистотата имъ, за запазване здравето имъ, за последствията отъ нередовното посещаване училището и пр. На такива забави — срѣщи родителитѣ по добре ще видятъ схлупеното и негодно училище, липсата на стѣкла по прозорцитѣ, негодната и недостатъчна училищна покривнина, недостатъчното отопление, пробититѣ печки и пр.

Детско-родителскитѣ забави сж същевременно и родителско-учителски срѣщи. Съединителното звено между родители и учители сж ученицитѣ. Тѣ сж златното мостче между домъ и училище.

Детски читални.

Въ тежката училищна атмосфера, създадена отъ обучението по учебници, трѣбва да се влива често и постоянно свежа струя отъ нови и интересни четива, които да се четатъ съ наслада отъ децата. Съ това ще култивира у тѣхъ обичъ къмъ самозанимание и самообразование и ще се създаде навикъ къмъ самостоятелно четене.

За да се постигне това необходимо е да се уредятъ детски читални. Преди всичко трѣбва да се набавятъ всички детски списания, всички книжки отъ излѣзлата досега детска литература. Срѣдства за това могатъ да се взематъ отъ бюджета или пѣкъ отъ вечеринки, утра и представления, дадени за тая целъ. Следъ набавяне достатъчно литература, нарежда се четенето, което може да става въ срѣда или сжбота следъ обѣдъ, въ недѣля и празнични дни. Подъ редъ учителитѣ ръководятъ тия детски четения.

Културно-просвѣтни комитети.

Това сж организации безпартийни, въ които трѣва да влѣзатъ всички здравом слящи и интелигентни хора въ дадено населено мѣсто. Тия комитети трѣбва да се занимаватъ съ въпроси, отнасящи се до културата въ самото селище. Тѣ трѣбва да пропагандиратъ и действуватъ предъ мѣстни тѣ общински и държавни власти за отстраняване на всичко, което спъва правилното и естествено развитие на селището. Тѣ трѣбва да поематъ грижата за уредбата на екскурзии съ ученицитѣ, лѣтни ученически колонии, читалища, кооперации, народни четения, народни университети и др.

Голѣмо е значението на тия комитети, и тѣ ще допринесатъ много нѣщо за издигането на населението въ всѣко отношение. Учителитѣ трѣбва да взематъ инициативи за ссноваването на такива комитети.

Народни университети.

Повърхностни или почти никакви сж познанията на нашия народъ за оноза, що го заобикаля, отъ което до голѣма степенъ зависи животътъ и благосъстоянието му. Младежитѣ, особено въ селата, щомъ напуснатъ училището, преставатъ да се интересуватъ отъ всѣкаква просвѣта. Повечето отъ тѣхъ ставатъ нощни скиталци, събиратъ се съ лоши другари, ставатъ крадци и кокошари. Често пжти въ свади за моми и убийства вършатъ. Още въ крехката си възраст започватъ да пълнятъ кръчмитѣ. Тѣ тамъ се пропиватъ и бащино имане изпиватъ. Безъ всѣкакво културно и просвѣтително въздействие тѣ растатъ и се предаватъ на всевъзможни пороци. И вмѣсто добри стопани, ставатъ лентяи, вмѣсто добри и честни граждани, ставатъ лоши партизани.

Въ стопанско-земледѣлско отношение народътъ не е добре. Той нѣма достатѣчни познания, за да увеличи производството си и при нужда да може да го преобрази. Свикналъ е отъ дѣди и прадѣди да сѣе и обработва по първобитенъ начинъ едни и сщи култури. Ако ценитѣ на неговитѣ произведения паднатъ, не знае да ги преработи и преобрази, подъ другъ видъ да ги изнесе на пазара и да ги продаде съ печалби.

Въ скотовѣдно отношение е сщщото. Развъжда и храни мършавъ и бездоходенъ добитѣкъ. Подобряване на расата му и замѣняване съ другъ по-дороденъ добитѣкъ върви бавно. Фуражитѣ растения мжно си пробиватъ пжтъ.

И въ здравно отношение народнитѣ маси сж зле. Нѣматъ никакви хигиенични познания, нѣматъ понятие за най-общите болести и тѣхното разпространение, не знаятъ да си пазятъ здравето, не знаятъ да си правятъ хигиенични

жилища. До полуда върватъ въ зли дъхове, въ врачки, баячки, чудотворни извори и пр.

Народътъ е безъ политическо възпитание. Безогледно-то партизанство навсѣкжде се шири. Хората отъ разнитъ партийни лагери сж настрѣхнали единъ противъ други и ожесточено се преследватъ. Обществениятъ интереси страдатъ . . . Учителятъ е призванъ да играе важна политическа роля въ това отношение, като агентъ на истинското политическо възпитание, а не като проводникъ на идеитъ, на която и да е партия.

Народътъ не познава своята история, не знае своето минало. И за това, може би, не цени нито свободата си, нито правата си, които има днесъ.

Той не познава своята страна, макаръ и малка да е тя. Не знае въ каква зависимостъ сме помежду си, какъ имаме нужда единъ отъ други, какъ трѣбва да си помагаме едни на други.

Той не познава своитъ будители, своитъ безкористни борци, своитъ поети и писатели. Не познава тѣхнитъ творения, въ които сж описани тжгитъ, неволитъ и радоститъ му, въ които е въплотенъ народния духъ.

Не познава природата, срѣдъ които живѣе, не познава нейнитъ закони, нейнитъ игри и капризи.

Не познава свѣта, не познава другитъ страни, не познава тѣхната економическа мощъ. Не знае на що се дължи напредъка на тия страни и какъ и по какви начини се използватъ тамъ природнитъ богатства.

И въ много други нѣща не е посвѣтенъ нашиятъ народъ, макаръ че постоянно му пѣемъ, че всичко знае и всичко може.

Народътъ има нужда да разшири придобититъ въ училището познания и да добие нови такива. А това може да стане само въ тѣй нареченитъ *народни университети*. Такива има само въ нѣколко по-голъми градове. Въ малкитъ градове и въ селата ни поменъ отъ тѣхъ. Крайно време е такива университети да покриятъ цѣлата страна. Учителитъ и други свободни интелигентни хора въ всѣко населено мѣсто могатъ и трѣбва да основатъ такива университети. Тѣ трѣбва да си изработятъ планъ, да си разпредѣлятъ предметитъ и наукитъ, които ще застъпватъ и да се приготвятъ за работа. Всѣки трѣбва да проучи онова, що е писано по науката, която ще трѣбва, и да се избере само онова, което е достъпно, разбрано и полезно за слушателитъ. Програмата трѣбва да бжде разнообразна.

Мрътвиятъ сезонъ за земеделска работа трѣбва да се използва. Дългитъ зимни нощи и многото празници презъ зимата ще сж учебното време за тия университети. Интересътъ ще може да се развие дотамъ, че ще стане потребно да се извикватъ и лектори, специалисти по известни въпроси.

Извънучилищната дейност на учителството е от голямо значение за нашата страна. И не само въ посоченото направление може и трябва да се прояви тая дейност. Според времето и според нуждите на народа, тя ще се разширява и допълва. Потребно е ония учители, които досега сж били само пасивни зрители, да се проникнат от съзчанието, че тй трябва да работят и вън от училището, средъ обществото. Нека подпомогнатъ малцината си другари въ тйхната извънучилищна и възпитателно-просвѣтна дейност. Нека увеличатъ числото на ония, които съзнателно и преданно работятъ за просвѣтата на народа си и за възвеличаване на отечеството си. Тйхния трудъ не ще остане невъзнаграденъ.

К. Ванковъ — Ломъ.

Начално четене.

2. Аналитична или синтетична метода?

Всички познати до сега методи за начално четене — буквуване, звукуване, писочетна, комбинирана (да се учатъ едновременно ръкописнитъ и печатнитъ букви), Жакотова, американска, Малишова — се свеждатъ къмъ две: аналитична и синтетична. Първата взема за изходно начало думата като нагледъ, а втората — буквата.

Предимството на синтетичната метода състои въ това, че започва съ най-малката писмена целостъ — буквата. Буквата е най-малкиятъ нагледъ, та лесно се схваща отъ око и лесно се пише. Буквата като символъ на звука следва сждбата на последния: както чрезъ различни комбинации отъ звукове се произвеждатъ думи, така и чрезъ съответнитъ комбинации отъ букви се създаватъ по-голѣми нагледи — срички, думи и групи отъ думи, що могатъ да се схванатъ като цѣлостъ. При синтетичната метода не се върши нищо лишно и е възможна въ най-голѣма мѣра постепеностъта. Нѣкои звукове (и, е, о, с, в) сж едновременно и думи. Не малко думи се състоятъ отъ два-три звука или отъ една повтаряща се сричка. Прочее, обучението може така да се нагласи, че да се върви отъ по-малки къмъ по-голѣми цѣлости. Най-главното предимство на синтетичната метода ние намираме въ това, че чрезъ нея се улеснява писането. Буквата, казахме е, най-малката писмена цѣлостъ. Нейното начертание сравнително лесно се удава на детето, като изключимъ, разбира се, така нареченитъ елементи на буквата.

Но, колкото е удобна синтетичната метода, когато се касае до обучението по писане, толкова мъжнотии предлага

тя при четенето. Нѣма да се спираме на обстоятелството, че звукътъ нѣма друго значение, освенъ като елементъ на думата, че той нѣма съдържание, което да буди интересъ. Още при третата буква (па дори и при втората) могатъ да се съставятъ думи, така че звукътъ сравнително бърже заема естествената си служба. Голѣмото неудобство на синтетичната метода състои въ това, че тя третира съгласнитѣ наравно съ гласнитѣ. Това е голѣма грѣшка. Гласната може да се произнесе отдѣлно, защото сама образува сричка. Съгласната е лишена отъ това свойство. Наистина, има нѣкои съгласни, които сжщо могатъ да се произнесатъ отдѣлно (ш; с, ф), ала, едно, тѣхниятъ брой е много малкъ, и второ, за нѣкои отъ тѣхъ е съмнително, дали се изговарятъ чисто, ако се произнесатъ изолирано. Ако приемемъ — което е правилно — че най-малката звукова цѣлостъ е сричката, тогава, трѣба да отречемъ самостоятелността на съгласната. Нѣ можемъ съ известно усилие да раздѣлимъ сричката на съставлящитѣ ѝ гласна и съгласна. Въ говоръ, обаче, съгласната винаги се свързва съ гласна, като предходна или последваща ѝ. И дори тогава, когато е нужно съгласната да се изговори отдѣлно (което се срѣща най-често при началното четене по синтетичната метода), ние инстинктивно ѝ свързваме съ *в* или *ж*, та образуваме сричка. Нѣщо повече: нѣкои съгласни добиватъ истинския си гласежъ само, когато сж произнесени съ последваща гласна. Доказателство сж така нареченитѣ съмнителни съгласни (б, в, г, д, ж, з), които въ края на думитѣ промѣнятъ гласежа си, като се замѣнятъ съ съответнитѣ имъ тъмни (п, ф, к, т, ш, с). Понеже при синтетичната метода всѣка буква се третира еднакво съ другитѣ, съгласнитѣ се откриватъ сжщо така, като гласнитѣ. Между това, изговорътъ на съгласната е почти невъзможенъ, или поне — много труденъ. Ето защо децата винаги свързватъ новооткритата съгласна съ *в* или по-често съ *ж*. Това неволно свързване се оказва много пакостно при сливането на буквитѣ въ срички. Всѣки учителъ знае, че най-трудната работа при началното обучение по четене е сливането. Тоя процесъ се затруднява отъ две обстоятелства: първото е споменатото произнасяне всѣка съгласна съ *ж*, противъ което учителътъ трѣбва да се бори, а второто е — че при всѣка дума трѣбва да се сливатъ буква по буква въ срички и сричкитѣ въ дума, значи процесътъ на сливането се много удължава.

Аналитичната метода върви по-обратенъ пътъ. Тя взема думата като нагледъ. Тоя нагледъ трѣбва да се запомни и напише. Чрезъ анализа и сравнение на нѣколко такива нагледни думи децата дохождатъ до различаване отдѣлнитѣ букви. Тая метода претендира да е свободна отъ изтъкнатитѣ слабости на синтетичната. Децата още отъ първия урокъ се увещаватъ въ истинско четене, защото се четатъ думи (и дори кжси изречения, съставени отъ тия думи), които иматъ ре-

ално съдържание. При тая метода, казва се, е избѣгнато сливането на букви и срички и тия — въ думи. По интуитивен път децата съзнаватъ, че буквата не е самоцѣль, а проста частица отъ цѣлостта, — думата. Най-важниятъ резултатъ, който, споредъ пропагандаторитъ на тая метода, се постига чрезъ нея, е, че у децата се утвърждава съзнанието, какво четенето състои въ проследяване нагледни, всѣки отъ които има реално съдържание и е частъ отъ по-голѣмата цѣлостъ — изречението. Затова, дори и да сж принудени децата да четатъ буквосъбирателно, тѣ ще четатъ така, докато произнесатъ цѣлостта, която има реално съдържание.

Мислимъ, че при нашата азбука практикуването на аналитичната метода има значение само като предварителни упражнения по писочетене. Щомъ като става нужда да се анализиратъ думитъ, за да се отличатъ отдѣлнитъ букви, явно е, че познанството съ елементитъ на думата е необходимо условие за по-нататъшното четене. А това по-нататъшното четене не може да бжде иначе, освенъ буквосъбирателно. И наистина, безмислено е да имамъ готоводадени три отдѣлни нагледни за *маса*, *маси* и *масата*, когато въ *маси* е замѣнено второто *а* съ *и*, а въ *масата* къмъ първия нагледъ се притуря *та*. Тия предварителни упражнения, обаче, сж извънредно трудни и, при това, резултатитъ отъ тѣхъ не оправдаватъ мжнотията имъ. Въ ръководството си „Какъ да четемъ и пишемъ съ първитъ“ V. Primo предлага да се наизустятъ по картончета, преди да се знаятъ буквитъ, не по-малко отъ 80 думи. Ние се отказваме да си представимъ цѣлото мжченичество на децата, които трѣбва да наизустятъ 80 образа на думи, безъ да знаятъ състава имъ. При това, написаната дума не е дори символъ на устната, както погрѣшно твърди проф. Трошинъ („отдѣлнитъ букви символизируютъ устнитъ думи“), а е само низъ отъ символи. Аналитичната метода е незамѣнима, може би, за началното четене въ Англия (и Америка, дето се пише и говори английски) и Франция, дето тя се практикува и отъ дето е пренесена у насъ. Но всѣки знае, че английскиятъ и френскиятъ правописи сж въ висока степенъ етимологични, че въ тѣхъ единъ и сжщъ белегъ символизира не само единъ звукъ, че у тѣхъ дифтонгитъ, полугласнитъ и непроизносимитъ букви се срещатъ почти въ всѣка дума. Естествено е, тогава, гласежътъ на всѣка буква да се изтъкне чрезъ службата, която изпълнява тая буква въ различнитъ думи и чрезъ съотношението ѝ съ други букви. Нашиятъ правописъ, слава Богу, е въ голѣма степенъ фонетиченъ, та всѣка буква има само единъ гласежъ (съ изключение, разбира се, на случаитъ — не особно чести — на тъмно произношение и на асимилация). Прочее, нѣма никаква нужда, щото буквата, колкото да се отнася до гласежа ѝ, да се открие въ комбинация съ

други букви. Не можемъ да не забележимъ тукъ, че всички „теоретични“, „психоложки“ и „исторически“ основания, които привежда V. Primo въ ръководството си, за да оправдае и защити аналитичната метода, сж несъстоятелни. Нѣмаме за целъ да полемизираме тукъ съ V. Primo, но не можемъ да не изтъкнемъ несъстоятелността на два отъ доводитѣ му. Какъ говори две годишното дете и какъ сж писали хората едно време, насъ не интересува, когато се запитваме, по кой пътъ да откриемъ на децата *нашата* азбука и да ги научимъ да четатъ. Насъ интересува въ тоя случай само едно — какъ да се справимъ съ трудноститѣ и какъ да използваме удобствата на нашия четмописъ, като се ръководимъ отъ психологията на началното четене и отъ задачата, чието разрешение преследваме. Примѣритѣ за пияниста и телеграфиста сж сжщо неубедителни. Вѣрно е, че единъ добъръ пиянистъ може да схване като цѣлостъ единъ акордъ, разположенъ на две петолинии. Нѣщо повече — когато той взема тоя акордъ, читѣ му гледатъ не него, а — следния. Но кой би могълъ да препоръча нѣкому да започне курсъ по пияно за новоначеващи съ Листовитѣ рапсодии или съ Бетховеновитѣ сонати? Пътътъ на изкуството е тоя на постепенността. Най-много тукъ трѣбва да се спазва дидактичния принципъ — отъ лесното къмъ трудното. Съвършенството въ всѣко изкуство се достига чрезъ постоянно преодоляване известни трудности. И, както е невъзможенъ възходъ въ всѣко изкуство безъ разрешаване все по нови задачи, така е невъзможенъ той и безъ изискваната постепенность. Четенето, писането, па, ако щете, и говоренето сж искусства. Тѣхното усвояване, прочее, може да стане по-общия пътъ, по който се върви къмъ всѣка виртуозность. Синтетичната метода дава много повече възможность за преодоляване техническитѣ трудности при четенето, отколкото аналитичната.

Като даваме предимство на синтетичната метода, ние не можемъ да не спремъ вниманието на читателя върху злоупотрѣбитѣ, що се вършатъ съ нея въ нашето училище.

Счита се, че откриването на буквитѣ трѣбва да се предшества съ подготвителни упражнения по четене. Тия упражнения се състоятъ въ „запознаване“ съ звуковетѣ чрезъ анализъ на думи, въ които тѣ се срещатъ, или чрезъ звукоподражания. Счита се, че децата не могатъ да произнасятъ правилно звуковетѣ, та чрезъ специални упражнения да привикнатъ къмъ това. Вънъ отъ туй, предварителнитѣ упражнения гонятъ и друга целъ. Тая целъ едно време бѣше много широка: децата трѣбваше да разбератъ, че всѣко изречение състои отъ думи, думитѣ — отъ срички, а сричкитѣ — отъ звукове. За това предварителнитѣ упражнения се състояха въ дълъгъ анализъ, чрезъ който отъ изречението (което се бележеше съ легнала черта) се минаваше на съставлящи го

думи, отъ тѣхъ — на сричкитѣ и най-сетне отъ сричкитѣ — на звуковетѣ. Сега анализъ на изречение не се върши, а чрезъ звукоподражанията се избѣгва и анализъ на думи. Преследването на втората целъ, значи, сега не се счита за задължително. Все пакъ, обаче, си остава убеждението, че изтъкването на отдѣлния звукъ е неизбѣжно условие за начално обучение по четене. Оправдано ли е това изискване? — Детето проговорва къмъ края на втората си година (като изключимъ детския лепетъ, който се явява много по-рано), а постъпва въ училище едва въ началото на осмата. Цѣли петъ години, значи, то, преди да дойде въ училището, се е упражнявало въ говоръ. Ние можемъ да кажемъ, че презъ това време детето е усвоило нѣкакъвъ диалектъ, че то не умѣе да изказва мислитѣ си правилно и свързано, че речникътъ му е беденъ, но да твърдимъ, че до училището детето не произнася звуковетѣ правилно, е прекалено. Отъ друга страна, съ никакви упражнения не може се уби естествената склонность у човѣка къмъ асимилация и къмъ тъмно произнасяне известни съгласни: никога не мога да кажа отговоръ, сборъ, бобъ, ножъ, макаръ да зная, че така трѣбва да се произнасятъ. Най-сетне ние никога не произнасяме самостоятелни съгласни: дори тогава, когато нѣкои отъ тѣхъ сж самостоятелни думи (съ, въ), ние или образуваме срички (съсъ, въвъ), или ги сливаме съ първата сричка на следващата дума. Безсмислено е тогава да отдѣляме съгласната отъ говорната цѣлостъ — сричката, за да я произнесемъ „ясно“. Ще ни се възрази: „Но какъ ще откриемъ бележитѣ на съгласнитѣ? Рано или късно ние ще трѣбва да отдѣлимъ съгласната отъ гласната, да я произнесемъ и напишемъ.“

Нашата практика — да откриваме буквитѣ изолирани, една по една, е втората злоупотреба съ синтетичната метода: Съ какво се оправдава тя? — Първо, съ това, че, за да съчетаватъ звуковетѣ въ думи, децата трѣбва да запомнятъ белега на всѣки звукъ и, второ, че за начеващите писачи е по-лесно да напишатъ отдѣлна буква, отколкото — нѣкакъвъ комплексъ отъ букви. Това е вѣрно. Но, като вземемъ предвидъ, че съ тоя начинъ на откриване буквитѣ, първо, се удължава мжчителниятъ процесъ на четенето и, второ, че децата свикватъ съ жкането, което пкъ имъ пречи да четатъ, намираме, че най-харно би било, ако белегътъ на всѣка съгласна се открие въ съчетание съ нѣкоя гласна, иначе казано, децата да четатъ и пишатъ не по букви, а по срички. Трудна ли ще бжде тая практика? — Не намираме. При предварителнитѣ упражнения по писане децата сж написали колелце, бастунчета (долно и горно), издута на лѣво чертичка и комбинации. Ако откриемъ отдѣлно о и а, не ще е много трудно да се напише *оа*. На децата ще кажемъ, че, като напишемъ предъ а-то издута на лѣво чертичка съ точка, то става *са*. Тоя „елементъ“ *са* ще се повтори въ *маса*, когато

откриемъ *ма* (въ „мама“). И ето, че, като замѣнимъ въ *ма а* съ *о*, образуваме нова сричка *мо* (респ. нови думи *мома*, *мамо*). По-нататъкъ ще е безразлично, дали ще откриваме гласнитѣ въ съчетание съ открити по-рано съгласни, или — самостоятелно. За *и*, напр., бихме могли да използваме „мама има мома“ или думитѣ *маси*, *моми*, *оси*. Важното е, както казахме, съгласната винаги да се открива въ съчетание съ гласна, не като отдѣлна буква. За всѣка съгласна може да се намѣри дума, въ която тя (съгласната) да е въ съчетание съ нѣкоя позната гласна, а втората сричка да е сжщо позната. Разбира се, че по интуитивенъ пжтъ децата сами ще отгатнатъ, какво нѣкои срички състоятъ отъ два или три гласа и че всѣки гласъ си има белегъ, обаче, това откритие ще бжде извършено много късно — тогава, когато децата вече сж свикнали да четатъ на срички. Това „откритие“ ще ни послужи, за да четемъ срички, въ които съгласната е следъ гласната. Защото, както обяснихме по-рано, четенето на тия срички е сравнително по-трудно. Колкото се отнася до думи, въ които има срички съ комплекси отъ съгласни, тѣхъ ние ще четемъ следъ откриване на всички малки букви. Четенето на тия думи трѣбва да бжде предметъ на отдѣлни упражнения.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА

ЗА ПРАКТИКАТА

Longum iter est per praecepta,
breve et efficax per exempla.

SENECA.

Николай Тодоровъ — Сливень.

Изъ моитѣ ревизии.

1. На „нова година“.

Десети септемврий...

По разпоредба на училищната властъ днесъ се „отварятъ“ основнитѣ училища въ нашия край. Днесъ е първия денъ на новата училищна година.

Нова училищна година!

Снощи въ близъкѣ кръгъ отъ другари — училищни дейци, увлѣчени въ разговоръ върху положението на нашата родна школа, дето се кове бъдещето на многострадалната ни Родина, ние дочакахме първитѣ минути на пристъпващата подмладена наша познайница и съ сърдечни и възторжени благопожелания се разотидохме, за да можемъ на утрото, бодри и мощни, да подхванемъ нейното свѣтло дѣло.

Нова училищна година!

— Честита, честита нова година! — поздравлявамъ азъ стария училищенъ труженикъ, г. Г., когото пръвъ срѣщамъ на улицата. — За много години!

— Нека е честита и спорна, лека и приятна за ученици и учители, — благославя той и съ промѣненъ тонъ добавя: на мене кажи „за малко години“ — нали знаешъ, че чакамъ увольнение...

И по лицето му се изписва тъга, която свива болезнено и моето сърдце.

Ние си стискаме силно ръцетѣ и чрезъ тѣхъ се разбираме: Мълчаливо се раздѣляме, защото бързамъ за влака.

Гишето на гарата е окупирано отъ учителки и учители. Всички нетърпеливо чакатъ да взематъ билети и да се настанятъ въ претрупанитѣ каруци.

— Днесъ влакътъ е вашъ, — ми подхвърля единъ познатъ желѣзничаръ.

— Днесъ имаме нова училищна година, — отвърнахъ азъ и бързамъ да се кача, защото въ това време бие трети звънецъ.

Локомотивътъ изсвирва пискливо и силомъ помъква товара си.

Още на първата спирка слизатъ група учители и учителки отъ близкото село. Съ тѣхъ слизамъ и азъ, ржкувамъ се и добавямъ:

— Да се поздравимъ съ новата училищна година, която, както се вижда, тепърва пристъпва къмъ ваше село.

Моитѣ съпътници долавятъ иронията и бързатъ да се защитятъ. . . .

— Нали въ окръжното е казано да се явимъ въ селата си на десети — на десети отиваме и ние! — възразява една.

— Какво ли ще правимъ въ село до 15? — прекъсва я втора.

— Кого ли ще записваме? Ще започнатъ да капятъ, чакъ когато зачетемъ! — добавя трета.

И азъ се впускамъ да имъ доказвамъ, че е редно и лѣтно и новата година да се посрѣща и празнува, досуещъ както народътъ посрѣща и празнува Васильовденъ, като нова календарна година; че отъ 10—15 септемврий, време, опредѣлено за „записване“, има да се извърши една пълна съ смисълъ и значение, една отъ голѣма важностъ за училището предварителна и подготвителна работа; че „записването“, което у насъ нѣма опредѣлено съдържание, трѣбва да си изработи такова . . .

Увлѣчени въ разговора на тая тема, неусѣтно навлизаме въ селото, потънало въ шума и праха на грижите за насѣщния.

Стигаме и училището.

То е посърнало и погрознѣло и сѣкашъ едва се крепи на основитѣ си. Голѣма частъ отъ трънената му ограда, види се отъ лѣтна нѣкоя вихрушка, е отнесена, та дворътъ е преобърнатъ на общъ полугаръ за добитъка на цѣло село. Намѣрилъ свободенъ достъпъ презъ строенитѣ стѣкла на прозорцитѣ, всичкиятъ пернатъ свѣтъ на махалата пладнува удобно по чиноветѣ, маситѣ и таблитѣ на учебнитѣ стаи.

Тази възмутителна картина извиква въ душата ми лоши чувства и подъ тѣхния гнетъ азъ нервно подхващамъ:

— Какъ се чувствувате, господа, предъ печалния видъ на вашия просвѣтителенъ храмъ въ деня на новата му година? Азъ искахъ и очаквахъ да го заваря пълненъ съ деца, бащи и майки, да го видя днесъ окиченъ съ цвѣта и вѣнци, тържествуващъ и гордъ, покорилъ подъ себе дѣлничнитѣ грижи на цѣло село . . .

Прекъсна ме председателятъ на училищното настоятелство, който, като вижда отъ съседната кръчма пристигането ни, побързва да се представи.

Азъ се обърнахъ къмъ него сърдитъ, той схваща това и бърза да ме предразположи:

— Пакъ че имашъ право да ни се карашъ, господине инспекторе! Ама то, нали знаешъ, такова, селяни хора сме; работа ни е притиснала, пъкъ и сушата си е бива . . .

Това наивно отнасяне на председателя къмъ тежките и не по силитѣ му задължения, които е поелъ предъ обществото, което представлява, и предъ закона, който изпълнява, ме раздразва още по-силно, и азъ започвамъ да заплашвамъ съ параграфи, съ актове, съ окръжни съвети, съ глоби, дори и съ сѣдилището.

— Прости ни, прости, господине инспекторе, тя стана, каквато стана! Прости, хора сме, нѣма кой да ни упъти. Нали дойдоха учителитѣ — всичко ще си влѣзе въ пѣтя! Ще направимъ всичко, каквото ни поръчашъ, — реди председателятъ и, като се обръща къмъ главната учителка, добавя:

— Еленке, я докато е тука инспекторътъ да притиснемъ секретаря, зеръ, май мжчно му се развързва кесията!

Разпореждамъ да повикатъ бързо секретарь-бирника и касиера на настоятелството и продължавамъ да изливамъ възмущението си отъ нехайството на всички отговорни фактори.

Председателятъ не намира, какво да се обади, мълчи, и, отъ нѣмайкиже, чука съ пръчката си по сухата говежда торъ, която дебело покрива цѣлия дворъ.

Идва секретарь-бирникътъ.

За касиера обаждатъ, че поръчалъ да отида въ кръчмата, защото чиракътъ му билъ по друга работа.

Чашата се препълва. Азъ започвамъ по-високо и по-сърдито да укорявамъ и заплашвамъ.

Председателятъ съобразява, че работата може да избие на зле, та отива самъ въ кръчмата.

— Какво, какво сж тѣ! Гледатъ си кръчмитѣ и хамбаритѣ, а за общественитѣ длѣжности получаватъ само възнагражденията си — отговорноститѣ хвърлятъ сѣ по чужди гърбове, — подлага си секретарь-бирникътъ.

— Отчетенъ ли сте предъ повелението на чл. 85? — питамъ го азъ.

— Че кой ми е искалъ пари? — отвръща той съ една мимика, съ която каточели иска да каже, че му е дотегнало да държи въ касата си чужди пари.

— И тази добра! Слушайте го, — възразява гнѣвно главната учителка и моли другаритѣ си да потвърдятъ предъ мене, че не веднажъ и дважъ сж искани и имъ сж отказвани срѣдства.

Първитѣ вистрели сж хвърлени отъ враждуващитѣ страни.

Въ разгара на разпрата се задаватъ председателятъ и касиерътъ.

— Я гледай, я гледай, кой да знае, че си бързалъ толкова! Нѣма ли да се отбиешъ да му ударимъ поне по едно, — викна касиерътъ отдалечъ и оправя смѣкналия се подъ пжпа му поясъ.

Съ видимо незадоволство давамъ нарежданията си на всички: на учители, на председателъ, на касиеръ, на секретаръ-бирникъ, — и се сбогувамъ съ предупреждение, че следъ три деня ще ги посетя пакъ.

Не подминалъ и десетина крачки, разпрата между събранитѣ въ двора на училището училищни творци отново избухва. И сега въ по-високъ тонъ.

— Ку-ку-ри-гууу! — намѣсватъ се отъ училището запладнелитѣ пѣтли . . .

2. Записване.

12 септемврий. Понедѣльникъ. — Днесъ „записването“ ще го бива, — мисля си азъ, готвейки се за пжтъ, — народътъ *запонедѣлничка* нови и важни предприятия. А какво по-сждбоносно начало за детето отъ „записването“ му въ училището.

И днесъ влакътъ е „учителски“. Пжтувамъ съ мнозина отъ вчерашнитѣ ми съпжтници — учители отъ близосъседнитѣ на желѣзния пжтъ селца.

Слизамъ на близка една спирка и самъ вземамъ пжтя за потъналото въ зеленината на стари столовати орѣхи и кичесто разклонени круши селце Х. Върху темето на красиво извишено бърдо, между стройни редове отъ напети тополи се бѣлѣе училището.

Дивниятъ видъ на този роденъ кжтъ радва окото ми, а гиздавата рамка на училището събужда въ душата ми чудната музика на фантазийното и желаното.

Стигамъ селцето, губя се въ гжстака на градинитѣ му, поемамъ нанагорището на училищното бърдо. Ето ме предъ стара, но още здрава и хубавка сграда. Върху синкавъ гранитъ, зазиданъ надъ входа, чета издълбанъ съ рѣзеца на доброто нѣкогашно време надписъ:

„Помогни ми да тя възвися!“

1867 юлий 15.

Чета и препрочитамъ тая кристализирана житейска мждростъ, която, макаръ да съмъ челъ и размислялъ много пжти предъ това училище, и сега ме спира и оборва главата ми.

„Помогни ми да тя възвися!“ — преповтарямъ азъ и се мжча да се утеша, че щомъ е имало разумни люди да вдѣлбаятъ тоя свещенъ зовъ въ стениитѣ на училището, ще се наидатъ и мждри потомци да се отзоватъ на него.

Училището е отворено. Въ него влизатъ и излизатъ боси жени съ кофи въ ржце. Току до входната врата е из-

правено колело. Изъ двора деца на малки групи се „биятъ“ съ лепкавитъ топки на бодилъ, който е преплелъ всичката училищна околностъ.

Качвамъ се по хубави, макаръ и размѣстени отъ времето, каменни стѣпала и заставамъ на прага. Чинове, натрупани единъ върху другъ, столове, шкафове, карти, картини и каква не друга училищна покѣщнина пълни съ безредие то си салона. Презъ отворенитъ врата на учебнитъ стаи идатъ игриви тананикания, примѣсени съ шума на преливаща вода. Въ лѣво отъ входа, около малка маса, се трупатъ дребни деца и нѣколко девойки съ хурки на поясъ. Разбирамъ, че тамъ става „записването“ и приближавамъ.

— Ще дойдешъ въ четвъртъкъ! — заповѣдва единъ мъжки гласъ и едно момченце съ опрѣхнали отъ лѣтното слънце бузки и смѣкнати въ краката му потурки се промѣква презъ навалищата и, като отвързано отъ вжтре, се втурва навънъ.

Азъ му препречвамъ пътъ, то се спира изненадано, изглежда ме плахо, изписква и въ мигъ отрѣзва презъ вратата.

Тоза дава възможностъ на учителя да забележи моето присѣствие. Той става и ме здрависва.

— Ние сме почти готови, — подхваща той, — утре ще измиятъ и салона . . .

— Виждамъ, виждамъ, — прекъсвамъ азъ „рапорта“ му и го каня да продължи „записването“.

Той сѣда отново до нашарената най-обилно съ варени прѣски маса и се обръща къмъ едно девойче, о престилката на която се държи малко момиченце, види се нейна сестричка.

— Дай му свидетелството!

И като записва името на детето върху листъ хартия, небрежно начертана съ моливъ, добавя:

— Ще дойде въ четвъртъкъ!

Девойчето прибира въ пазвата си свидетелството на изморената си отъ тоя страшенъ церемониялъ сестричка и я повежда къмъ вратата.

Азъ проследявамъ съ погледъ „записаното“ дете и се мъча да проникна въ глѣбинитъ на душата му и видя, какво става сега тамъ.

— Ще дойдешъ въ четвъртъкъ! — поръчва учителятъ на друго „записано“ дете.

То смърча, трие влажния си носъ съ орѣфано ржавче, въздиша дълбоко и гледа въ недоумение. Другитъ го избутватъ, то разбира, че страшното се е свършило, оглежда се наоколо и си взема очитъ.

— Дайте му свидетелството! — вика подире му учителятъ. Нѣколко отъ възрастнитъ го последватъ, ала то нищо не чува — бѣга презъ глава.

Приближавамъ въ шума къмъ масата и се мжча да се сприкажа съ единъ „новобранецъ“.

Той навежда срамежливо рошава руса главица, стрелка изъ подъ вежди сини очи, обръща се настрана, посѣга да ме избѣгне. Напраздно. Азъ упорствамъ съ закачкитѣ си.

И побеждавамъ.

Малкиятъ започна да ме гледа по-спокойно и довѣрчиво, обажда ми името си, казва името на дѣда си, на баща си. Разговорътъ ни става по-гладъкъ и азъ научавамъ, че баба му умрѣла скоро, че конътъ имъ е лудъ и „хвърля“, че имъ умрѣла завчера въртоглава овца и че бѣлата кучка имала три, слѣпи още, кученца,

Правя дума да ми даде едно кученце и го каня да ме заведе у тѣхъ поне да ги видя. Малкиятъ отново ме изглежда изпитателно. Тръгвамъ, като повеждамъ и него. Той хемъ иска да повѣрва, хемъ смѣга, че това може да излезе и шегата.

Настойчивостта ми и сега успѣва. Ние се спущаме надолу къмъ улицата. Отправляме се и къмъ тѣхната кѣща, която той ми сочи презъ градинитѣ. Вървимъ и приказваме, като че сме били и преди заедно. Азъ зная вече много нѣщо изъ тѣхния домъ. Малкиятъ започва и да интимчи. Взема бастуна ми, оглежда го и се опитва да се подпира съ него, както правя азъ. Исква да разгледа и чантата ми. Азъ му я предлагамъ. Той ми обажда, че отъ кожата на умрѣлата въртоглава овца дѣдо му ще му направи гайда . . .

Стигаме до тѣхъ.

Цѣлото семейство е на хармана: очукватъ слѣнчогледъ. Моето появяване внася известно смущение. Малкиятъ бърза да обади, че азъ съмъ „даскалъ“ и че ида да видя кученцата. Докато каже това, той изчезва задъ плѣвника. Въ своето сигурно майчино чувство, бѣлата кучка, която току-що се бѣше успокоила следъ моето идване на хармана, се спуща подиръ него. Следъ малко, безъ да държи смѣтка за протеститѣ на развалнуваната майка, той изтърсва въ коленетѣ ми слѣпо кученце. Бѣлата кучка ме гледа яростно и се готви да ме нападне. Азъ поглаждамъ по гърба скимтящото кученце и го предлагамъ на майка му. Тя го грабва въ уста и избѣгва. Малкиятъ настоява да потвърдя, че кученцето е много хубаво. Азъ правя това и моля да го запазятъ за мене. Този случай ни сближава и ние започваме на хармана интересенъ разговоръ, имащъ за предметъ миналото и настоящето на моя малъкъ приятель. Дохожда при насъ и дѣдото. Той разбира, каква е работата, сѣда до мене, грабва на колѣно внучето си и за свой редъ започва да ми го препоръчва.

— Името ми взема, ама и „табихета“ ми, както гледамъ, ще вземе, — дума старецътъ и цѣлува синова рожба.

Отъ разговора малкиятъ долавя, че азъ ще се върна въ града и въ мигъ загубва разположението си.

— Искамъ той да ни учи, — шепне на дѣда си и крие глава въ него.

Азъ го теша, че учителътъ му е много веселъ, че знае какви не приказки, че свири тъй хубаво на цигулка, че разиграва и бабитѣ въ махалата. Последнѣто поразвеселява малкия и азъ предлагамъ да го заведе при учителя. Той е още нерешителенъ. Азъ описвамъ чудната цигулка на учителя и разправямъ, какъ бабитѣ захвърлятъ хурки и другатъ крѣхко хорце подъ нейнитѣ сладки звуци. Това предразполага малкия и той трѣгва съ мене.

— Ще ида завчасъ и азъ, — дума бащата и облача абичката си, — чувахъ, че тази година промѣнили учителитѣ — да ида да ги видя . . .

— А защо не отиде съ малкия тази сутринъ, та да го запишешъ ти самичкъ? — го питамъ азъ.

— Защо ли? — И, като се замисли, добави: защото тъй сме зазнаили!

И, упжтени къмъ училището, азъ му припомнямъ, какво се прави, кога юнче се изкарва за пръвъ пжтъ въ чардата.

Той разбра, що искамъ да кажа, и нѣкакъ виновато дума:

— Е е е, господине, ние само че сме хора . . .

Стигаме училището.

Колелото на учителя, исправено тая утрина предъ входната врата, е отнесено нѣкжде.

Въ училището влизатъ и излизатъ женитѣ съ кофитѣ. Отъ тѣхъ научавамъ, че учителътъ заминалъ за багажа си . . .

3. Водосветъ.

15 септемврий. Днесъ започватъ учебнитѣ занятия. Българинътъ е нехаенъ къмъ задълженията на религията си и не минава за много набоженъ, ала стегнели се утринъ за работа и подбере въ зори лиси биволи къмъ равно поле, съ кръстъ прекрочва кжщень прагъ, съ кръстъ забива рало въ черна угарь. Останало вѣрно на тая традиция, и училището днесъ ще каже: „Боже, поможи!“, и блигословено отъ цѣрквата, стара негова съдружница, ще поведе невръстни питомци къмъ висинитѣ на човѣчното.

Азъ и моятъ младъ колега още въ 8 часа напускаме канцеларскитѣ си преписки и се. отправяме да гостуваме дружно на училищата днесъ. Доскоро той е билъ селски учител, та нетърпеливо чака да види, какъ градътъ ще осмисли една традиция, загубила съдържанието си и останала праздна форма за много наши училища.

Наближаваме едно градско училище. Отъ мълчанието на двора му още отдалечъ разбирамъ, че водосветътъ е започнатъ. Къмъ пжтнитѣ врата долавямъ вече и глухия, но мекъ и приятенъ, теноръ на даскалъ Стефана, оставилъ отдавна децата и останалъ на служба само при аналоя.

Качваме се по малка каменна стълба и заставаме предъ входа. Въ дъното на тѣсенъ коридоръ върху малка гола маса е сложена паница и до нея босилкова китка. Задъ масата съ лице къмъ насъ, бѣловласъ свещеникъ, съ кръстъ въ ржка, чете монотонно съ немощенъ гласъ, и отъ време навреме дига десница за благословия. До него даскалъ Стефанъ му припѣва и често, често ни изглежда надъ очилата си. Училищниятъ слуга държи кадилницата и, за да не изгасне я размахва постоянно и пълни въздуха около масата съ малки синкави облачета благовоненъ димъ. Ученицитѣ сплеснати единъ до другъ, пълнятъ плътно коридора, слѣти въ една обща маса, надъ която се виждатъ само измжчени глави. Надъ тая маса, пръснато се издигатъ и фигуриртѣ на учителитѣ, заети изключително съ грижи за подържане реда и тишината.

Ние оставаме на прага на входната врата до края на водосвета.

Когато свещеникътъ размахна босилковата китка да поръси коридора, масата, която го изпълваше, зафуча. Дигна се страшна врѣва.

— Да влѣзатъ въ стайтѣ! — Викна даскалъ Стефанъ гнѣвно, размахващъ и дветѣ си ржце.

Коридорътъ се развълнува още по-страшно. Чуватъ се и плачове.

— Полека, ще се издушите! — викатъ учителитѣ, безсилни да окротятъ раздвижилата се маса, която започва да се прецежда презъ вратитѣ въ класнитѣ стаи.

Коридорътъ се изпраздва. Учителитѣ ни срещатъ и здрависватъ. Свещеникътъ ни нарѣсва и благославя. Даскалъ Стефанъ, налупалъ съ улада cigarата си, е нѣщо неразположенъ.

— Готови ли сж децата? — пита свещеникътъ и кани слугата да вземе паницата съ светена вода.

И той тръгва съ кръстъ и китка въ ржка отъ стая въ стая.

Отново училището се изпълва съ глъчката на напръсканитѣ деца.

— Ние друго държахме, — ми шепне даскалъ Стефанъ и клати недоволно бѣла глава.

Свещеникътъ събира вещитѣ си и се сбогува. Сбогува се и стария даскалъ.

И ние, заедно съ тѣхъ, напускаме училището.

Още въ близка една улица ни настигатъ въ лудешки бѣгъ ученици.

— Де отивате? — пита колегата.

— Днесъ нѣма да учимъ, отвръщатъ децата и бѣгатъ презъ глава.

Колегата дига рамене и ме гледа въ недоумение.

Увлѣчени въ разговори върху виденото, ние стигаме до друго махаленско училище.

На входната врата ни посрѣща слугата съ метла въ ржка.

— Ей сега си отидоха всички, ни обажда той.

— Че само за водосветъ ли е днешния день? — ме пита колегата и ме гледа, готовъ да се изсмѣе съ гласъ.

Отправляме се за друго училище.

Колегата ми е разочарованъ и съжелява, че не си стоялъ учителъ.

— Ще видишъ много хубави и наредени работи, — думамъ му азъ и го увѣрявамъ, че нашето училище проявява и признаци на значителенъ подъемъ.

Въ разговоръ на тая тема стигаме до нова приветлива училищна сграда, надъ входа на която се развѣватъ въ красива игра съ лекъ есененъ вѣтрецъ голѣми народни трицвѣтници.

Това радва моя колега и той върти глава съ задоволство.

— Вижъ, това е хубаво! — дума той. — Тръбва да очакваме, че и вжтре ще видимъ нѣщо...

На вратата ни посрѣща учителъ — разпоредителъ и ни отвежда и дава мѣсто въ салона, препълненъ съ гости — родители и любители, всѣки застаналъ благочинно правъ предъ стола си. Предъ отворенитѣ класни стаи се виждатъ стройнитѣ редици на ученицитѣ. Въ дѣното на салона е издигната гиздава естрада, окрасена съ портретитѣ на нашитѣ народни будители, сложени въ хубави рамки, обкичени съ брашлянъ. Централно мѣсто е дадено на портрета на Берона, патронъ на училището, поставенъ въ раскошенъ вѣнецъ отъ пѣстри есенни цвѣтя. На естрадата е свещеникътъ, всрѣдъ живъ вѣнецъ отъ миловидни деца — хористи. Срещу него строенъ знаменосецъ съ народенъ трицвѣтникъ презъ рамо държи красиво училищно знаме съ девизъ: „Другарство и наука“.

Тържествени молитвени напѣви, които въ мила хармония огласятъ училището, изпълватъ душитъ на всички съ религиозно смирение. Отъ никжде никакъвъ шумъ. Само ектениитѣ на свещеника и хубавата музика на малкиятъ църковни пѣвци занимава сега слуха и съзнанието на богомолцитѣ.

„Спаси, Господи, люди твоя“... подхваща хорътъ. Свещеникътъ съ кръстъ и китка въ дѣсница благославя на вси страни, па, като застава напредъ, започва:

„Оставете децата да дойдатъ при мене, каза нашиятъ спасителъ и учителъ, Исусъ Христосъ, на ония, които ги отбутаха настрана. Защо?“

И той въ кжса речъ съ отборъ думи и живи изрази припомня длѣжноститѣ къмъ училището и на родители, и на учители, и на ученици.

„Като моля Бога да ви пази здрави и читави, азъ ви пожелавамъ, мили деца, лека и приятна, увенчана съ успѣхъ, работа за радостъ и утѣха на всички ни. Аминъ!“

Мѣстото на свещеника заема главниятъ учитель.

Въ сбито и съдържателно словце и той подтиква деца и родители къмъ училищнитѣ имъ задължения и това тъй умѣло и тактично, че всѣки зовъ, отправенъ къмъ малкитѣ, рздвижва душата и на голѣмитѣ; всѣка дума, казана за голѣмитѣ, намира свое мѣсто и въ душитъ и на малкитѣ.

Моятъ колега е трогнатъ. Той заема мѣстото на главния учитель и съ топлина и сърдечность благодари за виденото и чутото. И свършва: „Една страна, която може да даде такова тържество, може да чака и тържеството на своитѣ идеали!“

Хубави благодарствени думи и благопожелания отправя единъ родителъ отъ името на всички. Възторжено изказватъ довольството си членъ на учил. настоятелство и представителъ на общината.

Отъ името на децата една ученичка дава тържествено обещание — клетва, че презъ годината ще се трудятъ съ всичкитѣ си сили да оправдаятъ денонощнитѣ грижи на своитѣ мили родители и учители.

Моментътъ е трогателенъ.

Сълзи на умиление преливатъ очитѣ на всички ни.

Сепва ни хорътъ съ народния химнъ, който изслушваме на крака.

Всички сж подъ вълнитѣ на едно мило чувство, което гали приятно душата.

Последва декламация за Берона, която училището има за свой химнъ.

Хорътъ отново еква, и ние прави слушаме пѣсенъта — химнъ, която пренася мисълъта ни къмъ онова тъмно минало, когато провидението запалва първитѣ народни свѣтилници.

Нѣколко декламации още и училищния маршъ, който подеха и ученицитѣ отъ класнитѣ стаи, науми, че тържеството свършва.

Родители и любители напуцатъ тържеството съ видимо задоволство.

На ученицитѣ се дава малка почивка, която да прекаратъ на двора.

По покана ние оставаме да присѣдствуваме на встъпителенъ урокъ.

Д. Марчевски — София.

Снѣгъ вали.

(Съчинение въ II класъ).

Заглеждамъ се презъ прозореца. Едри снѣжни парцали замрежватъ въздуха. — Пакъ завалѣ, г нъ учителю! — Да, пакъ завалѣ, погледнете, какъ сж отрупани покривитѣ на кжщитѣ. — И дързетата сж отрупани. А какво ли е полето сега? — И полето е побѣлѣло. — И гората сжщо. Така тия леки снѣжинки безшумно падатъ навсѣкжде, постилатъ върху заспалата земя своята чиста бѣла покривка. Вие сте виждали на картички и картини изгледи, зимни пейзажи, нали? Хайде сега, като гледаме, какъ бавно падатъ снѣжинкитѣ и отрупватъ всичко, да опишете една малка зимна картина. Какъ да озаглавимъ съчинението? — Зима. Подходящо ли е това заглавие? — Не, защото ние нѣма да разказваме за зимата, а само за снѣга, който вали. Е, тогава, какво заглавие да сложимъ? — Снѣгъ вали. — Добре, работете!

— Ще прочетемъ до края на часа нѣколко съчинения и ще говоримъ за тѣхъ. Радка да чете!

Снѣгъ вали.

Събудихъ се и що да видя, на прозореца имаше снѣгъ. Погледнахъ презъ прозореца. Както бѣше валѣлъ снѣга представляваше чудесна картина. Азъ много се радвахъ, че вали снѣгъ. Какъ да не се радвамъ, че ще се биемъ съ топки, ще се пързалие. Снѣга се усили. Като погледнешъ нагоре, снѣжинкитѣ се виждатъ като безброй мушици. Азъ започнахъ да викамъ: „Мамо снѣгъ, мамо снѣгъ!“

Снѣга не преставаше да вали. Валѣ цѣлия день.

— За какво ни разказва Радка? — За снѣга, който вали. Какво казваме, че ще опишемъ ние? — Една зимна картинка. — Да видимъ дали Радка е описала такава картинка. Какво кава тя въ началото на съчинението си? — Събудила се и видѣла, че има снѣгъ на прозореца. После кжде погледнала? — Презъ прозореца. — Тукъ думата „прозореца“ се повтаря. Какво казва Радка по-нататкъ? — Снѣгътъ представляше чудесна картина. А следъ това? — Че тя обича снѣга, защото ще се парзалие. Е, виждаме ли ние чудесната картина? — Не я виждаме. Радка трѣбваше да опише, какво се вижда презъ прозореца. Така, Радка само загатнала за зимната картина, но не я описала по пълно. Но по-нататкъ тя е писала нѣщо много хубаво за снѣжинкитѣ. — Тя казва, че тѣ хвъркатъ като безброй мушици. Ти, Радке, ще поразширишъ малко съчинението си въ кжщи и то ще стане още по хубаво.

— Да прочетемъ друго съчинение. Ева да чете!

Снѣгъ вали.

Натежалото отъ облаци небе се е надвесило надъ черната заспала вече земя. Злия севернякъ духа сърдито и разклаща безпомощнитѣ клони. По едно време малки бѣли кристалчета като множество звездички започнаха да падатъ на земята.

Тѣ старателно покриваха оголенитѣ дървета, покривитѣ на кжшитѣ и слагаха бѣли хубави шапчици на куминитѣ. Всичко ставаше хубаво и всички каточели се гордѣеха съ своитѣ хубави нови премѣни, осипани съ лѣскави елмази. Презъ цѣлия день все валѣше снѣгъ и земята ставаше все по-бѣла и по-бѣла.

А колко хубава стана презъ нощта! Луната изгрѣ и облѣ съ бледа свѣтлина земята, а тя бѣше цѣла бѣла и свѣтѣше и се усмихваше като бѣлокоса бабичка.

— Чухте съчинението на Ева. Какво ще кажете за него? — Много е хубаво. — Нека го разгледаме! Азъ ще го прочета още единъ пжтъ. Какво описва Ева? — Една зимна картина. — Вие сте виждали много рисувани картини; кажете ми, всички еднакво хубави ли сж? — Не сж еднакво хубави. Кога една картина е по-хубава? — Когато е нарисувана съ по-хубави бои, Не само това, седни. Азъ ще ви кажа. Погледнете навънъ. Вижете какъ гжсто прелитатъ снѣжинкитѣ, вижете кжшитѣ презъ тѣхъ, Витоша, която едвамъ като мъглява сѣнка се вижда. Ако сега на насъ ни дадатъ, макаръ и най-хубавитѣ бои, четки и ни накаратъ да рисуваме една зимна картина, ние нищо нѣма да рисуваме. Ще изцапаме платното, може да заличи, че рисуваме кжщи и снѣгъ, но хората ще ни се смѣятъ. Ако пжкъ повикаме единъ майсторъ-художникъ, който умѣ добре да наблюдава и да рисува, той ще нарисува една хубава картина, която ще наподобява онова, което виждаме сега. Сжщото е и съ поетитѣ, сжщото е и съ насъ, когато пишемъ нашитѣ малки съчинения. Който се старее добре да наблюдава, да разглежда, който чете повече книжки и запомня повече хубави думи, който добре внимава, — той ще пише и по-хубави, по-пълни съчинения. Напр., Ева успѣла ли е да опише една хубава зимна картина? — Успѣла е. Какво казва тя за небето? — Че то е натежало отъ облаци. А за земята? — Тя е черна и заспала. И какво правятъ снѣжинкитѣ? — Старателно покриватъ оголенитѣ клоне на дърветата и кжшитѣ и слагатъ бѣли шапчици по куминитѣ. — Така. Виждате какви хубави сравнения прави вашата другарка; представете си тази хубава картина. А презъ нощта какво става? — Картината се промѣня — изгрѣва луната и облива съ бледа свѣтлина земята. И какво казва вашата другарка за земята? — Тя я сравнява съ побѣлѣла бабичка, която се усмихва.

Едно само не ми харесва въ нейното съчинение: срѣщатъ се правописни грѣшки. А такива грѣшки въ едно дѣбре написано съчинение сж като капка мастило, напр., върху хубава бѣла шапка, която току що сж ви купили. Пъкъ и нали учимъ граматика, за да се научимъ да пишемъ правилно! Да поправимъ грѣшките!

Въ кжщи прегледайте съчиненията си, та после ще ги четемъ.

П. А. Бумовъ — Етъръ (Габровско)

Географски съчинения

въ II класъ,

Отъ две години въ нашата прогимназия сме въвели класната система на обучение. Преподавамъ история, география, български езикъ, рѣчна рабата и гимнастика въ II класъ. Материалътъ по география, предвиденъ въ програмата, е извънредно много, а времето доста малко — два часа седмично. Прилагамъ аналитичния, синтетичния, културо-историческия или други методи споредъ материала, който искамъ да разработя. Разполагамъ съ една карта Европа, албумъ съ картини и снимки и единъ стереоскопъ съ 100 карти и 10 картини моя изработка. За различните държави и нѣкои градове имамъ описания нѣкои отъ които съмъ разработилъ по писане или граматика. Работата върви дѣбре. Интересътъ къмъ географията расте. Правя анкета. Повече отъ половината ученици не сж виждали тренъ, а за параходи, трамваи, голѣми градове и др. нѣща дума да не става.

Ето срѣдъ каква действителностъ трѣбва да се работи. Къмъ края на годината поискахъ следното:

— „Всѣки ученикъ да напише за срочно домашно упражнение своя мислена разходка до който иска градъ на Америка или Европа. Причини за отиването всѣки да си измисли. Ние сме чели описания — пжтешествия: „До Чикаго и назадъ“, „Бай Ганю пжтува“, „Възкачвания по Алпите“, „Къмъ северния полюсъ“ и др. Ще използвате всичко, каквото сме чели, гледали, слушали и виждали за тѣзи мѣста“.

Оживление голѣмо. Не дадохъ никакъвъ планъ, защото за този случай го смѣтнахъ излишенъ. Искахъ да видя, какви представи иматъ ученицитъ за другитъ държави, градове, параходи, фабрики и др. Покрай това, пъкъ какъ ще изложатъ мислитъ си.

И какво бѣше очудването ми, когато следъ великенската ваканция всѣки донесе съчинението си, едно отъ дру-

го по-чудновати и по-хубави, не безъ грѣшки разбира се. Тукъ можахъ да видя грѣшкитѣ, свои и ученически, както по география, така и по български езикъ. Но затова, следъ като прочетемъ нѣколко отъ съчиненията.

— Кой иска да чете? — Всички ме гледатъ изпитателно. Не се решаватъ, зертъ, не имъ е дадено планъ, незнаятъ дали ще ми хареса. Окуражавамъ ги. Вдига ржка самс единъ — Якимъ — и почва:

— „Разходка до Рио-Жанейро. Въ петъкъ по обѣдъ напуснахъ родното си село. Отидохъ на близката гара Габрово. Ихвадихъ си билетъ за София. Качихъ се въ влака и потеглихъ. Въ София стояхъ нѣколко дни. Презъ това време ходихъ да се видя съ приятелитѣ си. Извадихъ си паспортъ.

Безъ повече бавене потеглихъ за Хага. Влака-експресъ спира на много гари; по-важни бѣха: Бѣлградъ, Буда-Пеща, Виена и Берлинъ. Въ тѣзи градове се спирахъ по нѣколко часа, които изпользувахъ за разглеждане. Стигнахъ Хага. Той е голѣмъ градъ съ още по-голѣмо пристанище. Прочутъ е по своята чистота и цвѣтя, които се продаватъ навсѣкжде изъ улицитѣ. Тамъ се бавихъ доста дълго време. Една сутринъ азъ се качихъ на парахода и потеглихъ за Рио-Жанейро презъ Атлантически океанъ. Пѣтуването мина благополучно. Докато си намѣря работа, изхарчихъ си паритѣ. Едза си намѣрихъ работа. Тамъ работихъ три години. Бѣхъ се заловилъ да товаря и разтоварямъ параходи на пристанището. Това бѣше твърде тежка и уморителна работа. Освенъ това, и климатътъ не ми понесе. Азъ се разболѣхъ. Лежахъ четири месеца. боленъ. Писахъ на домашнитѣ си. Тѣ ми пратиа пари за пѣтъ и азъ се върнахъ.“

— Другъ? Радке, чети!

— Една моя разходка до Римъ. Изкарахъ III кл. и се приставихъ слугиня въ Бургасъ у единъ търговецъ — италианецъ. Едно лѣто той се приготви съ цѣлото си семейство и мене да отидемъ до Римъ. Тръгнахме съ единъ параходъ и стигнахме Босфора, който се владѣе отъ турцитѣ. Параходътъ взе още пѣтници, остави нѣкакви стоки и продължихме. Влѣзохме въ Мраморно море кждето срѣснахме много параходи. Минахме Дарданелитѣ и навлѣзохме въ Бѣло-море. Отъ Бѣло-море отидохме въ Ионийско, а оттамъ отидохме въ Тиренско-море и спрѣхме на пристанището Неаполъ. Оттамъ съ желѣзница отидохме въ Римъ. Той е столица на най-великата държава въ старо време — Римската империя. Оттогава сж останали много паметници и статуи.

Повече отъ тѣхъ сж прибрани въ музеитѣ. Днесъ той е третия градъ по население въ Италия. Въ Римъ живѣе и папата, които е духовенъ началникъ на католицитѣ. Нѣкога българския царъ Калоянъ е билъ въ съюзъ съ него. Въ него е църквата „Св. Петъръ и Павелъ“, която е най-голѣмата църква въ цѣлия свѣтъ. Обиколихме навсѣкжде. Не оста-

вихме музеи и картинни галерии. Следъ два месеца се върнахме по същия пътъ“.

— „Разходка до Марсилия. Една вечеръ стояхъ до масата и четѣхъ. Нѣкой почука на вратата. Азъ излѣзохъ. Бѣше раздавача. Даде ми телеграма. Бързо я разпечатвамъ и прочитамъ. Вуйчо ми, търговецъ отъ Бургасъ, ме викаше. Сутринтъ станахъ рано, взехъ си хлѣбъ, дрехи и новитѣ обуца и тръгнахъ. Когато стигнахъ на гарата въ Габрово, взехъ си билетъ и се качахъ на трена. Той тръгна. Спира се на много гари, докато най-после стигнахме до Бургасъ. Веднага намерихъ вуйча. Ще ходя съ него въ Марсилия за стока. Азъ съмъ много радостенъ. На другия день се качихме на парахода, и той потегли. Времето бѣше хубаво. Тихъ вѣтрецъ подухваше. По морето плуваха много други параходи и лодки. Следъ парахода плуваха нѣкакви животни. Стигнахме Босфора. Парахода спрѣ, и ние отидохме да разгледаме Цариградъ. Най-големитѣ му украшения сж царскитѣ дворци и нѣкогашната църква „Св. София“, сега обрѣната въ джамия. Качихме се на парахода и потеглихме. Когато навлѣзозме въ Сръдиземно море, се яви страшна буря, но не можа да ни направи никаква пакостъ. Съ радостъ се добрахме до брѣга. Спрѣхме въ пристанището на Марсилия. Оставихме парахода, когато цѣла седмица разговарвахъ, а друга пълниха. Презъ това време съ Вуйчо ходехме да разглеждаме града. Кжщитѣ сж съ по 4-5 етажа, улицитѣ широки и чисти. По тѣхъ се движатъ хиляди хора. Но най-големо оживление има на пристанището. Тамъ всѣки день влизатъ и излизатъ по 10-20 парахода. Ходихме въ нѣколко фабрики за сапунъ. Вуйчо купи нѣколко хиляди каси и ги натовари на парахода. Следъ това купи нѣкакви платове и други нѣща и се върнахме, но съ други параходъ. Пристигнахме въ Бургасъ по рано отъ стоката. Понеже вуйчо имаше нужда отъ помощникъ, то останахъ при него.

— Райне, чети твоето съчинение!

— „До Женева и назадъ“. Живѣхме въ София. Често пжти, когато стояхъ сама въ стаята си, мислѣхъ за богатитѣ и хубави градове въ Европа, които много искахъ да видя, а особено Швейцария. Това ми желание се изпълни. Една хубава майска утринъ, ние, нѣколко другарки, се събрахме, отидохме на голѣмата софийска гара, купихме си билети до Видинъ и тръгнахме. Навлѣзохме въ Искърския проломъ, образуванъ отъ рѣка Искъръ, презъ който минава желѣзницата отъ София за Варна. Стигнахме въ гр. Видинъ. Слѣзохме отъ трена и се запжтихме за пристанището. То бѣ препълнено съ кораби и лодки. Ние влѣзохме въ единъ параходъ, който се казваше „Титания“. Следъ нѣколко минути тръгнахме. Сега ние плуваме по синитѣ води на Дунава. Съ насъ пжтуваха стотици хора, отиващи кой знае по кои краища на свѣта. Стигнахме Бѣлградъ. Параходътъ се

бави малко. Тръгнахме, но сега по р. Сава. Пътувахме презъ голѣми засѣти полета, които приличаха на морета, слабо развълнувани отъ тихия вѣтрецъ. Спрѣхме въ гр. Загребъ. Качихме се на желѣзницата и стигнахме Венеция. Той е най-красивиятъ градъ въ Свѣта. Построенъ е на много островчета, а за улици служатъ многото канали. Следъ като дълго го разглеждахме и обикаляхме, продължихме пътуването. Стигаме градъ Туринъ. Високо надъ главитѣ ни се показаха бѣлоснѣжнитѣ алпийски върхове. Стигаме Женева. Той е разположенъ на Женевското езеро, По красота съперничи съ всички езера въ Швейцария и Италия. Езерото мие съ синитѣ си прозрачни води Швейцария и Франция. Южниятъ му брѣгъ е по-високъ. Тукъ се издигатъ савойскитѣ Алпи. Отдалечъ тѣ изглеждатъ, като че сж изникнали отъ самата синя и гладка, като огледало, повърхнина на езерото. Задъ тѣхъ се показва Монъ-Бланъ. Той ту се забулва съ сиви мъгли, ту открива вѣчноснѣжното си лице, което блещи на слънцето, като сребро. Западниятъ брѣгъ е лишенъ отъ красотитѣ на източния. Но на него е построенъ Женева, много хубавъ градъ, съ красиви здания и възхитителна околностъ. Особено хубавъ е градътъ, когато се гледа въ тиха ясна вечеръ откъмъ езерото. Тогава цѣлия освѣтенъ градъ се оглежда въ водата. Женева е виденъ културенъ и индустриаленъ центъръ. Има много фабрики за часовници и копринени издѣлия, богати публични библиотеки, разни музеи, театри и др. Често пжти, особено презъ лѣтото, той се посещава отъ много чужденци, дошли да видятъ фантастичнитѣ швейцарски красоти. Следъ едномесечно скитане изъ околността на Женева ние се завърнахме въ милата ни родина“.

Така бѣха прочетени всички съчинения. Въ часъ по география, когато трѣбваше да преподавамъ общо за населението на свѣта, какъ се дѣли по вѣроизповѣдание, езикъ и др., обеснявамъ имъ, кой езикъ се говори най-много и кой се смѣта международенъ. Питамъ знаятъ ли нѣкакъвъ езикъ. — Само Адолфъ знае нѣмски. Значи, да отидемъ въ друга държава, трѣбва да знаемъ чуждъ езикъ — най-добре френски езикъ, защото е международенъ. А лесно ли може да се отиде въ друга държава? — Да си извадимъ паспортъ. — Това е писалъ само Якимъ. Показвамъ имъ паспортъ и обеснявамъ всичко въ него. За граница ученицитѣ нѣматъ представа, затова трѣбваше да имъ разправа всичко подробно.

Въ часъ по писане поправихме многото правописни и граматични грѣшки. Най-напредъ трѣбва да спазваме реда; което сме вършили по-напредъ, по-напредъ да бжде написано. Това, което пишемъ, да бжде вѣрно. Кой бѣше направилъ такава грешка? — Адолфъ, Христо, Мария и др. — Тѣ писали, че ходили по море въ държави които не се опиратъ до море. — Глаголитѣ въ кое време трѣбва да сж?

— Добре. Сега да направимъ едно общо съчинение. До кжде? — „До Виена и назадъ“. — Следъ три часа написахме следното колективно разказче — разходка.

— „Ние, ученицитѣ отъ II кл., предприехме това лѣто екскурзия до Виена. Всички се радвахме, защото ще видимъ столицата на Австрия и най хубавия градъ на р. Дунавъ. Ще пропжтуваме и почти цѣлото наше крайбрѣжие. Извадихме си паспортъ, общъ за всички, като пратихме по две портретчета. Когато го получихме, бѣше последниятъ учебенъ день. Следъ три дни трѣгваме. Какъ дълги ни се видѣха тѣзи три дни! Трѣбваше да трѣгнемъ въ 8 часа, а ние всички бѣхме предъ училището въ 7. Всѣки облѣченъ въ най новитѣ си дрехи и съ куфарче или друга чанта въ рѣжа. Отъ Таброво трѣгнахме въ 11 часа. Преминахме бързо на ширъ Северна България и се отзовахме въ Русе. Още не стигнали града, предъ очитѣ ни се лѣсна Дунавъ. Спрѣхме на гарата — пристанище, взехме каруца за багажа и отидохме на хотелъ. Изчистихме се и излѣзохме изъ града на разходка. Прибрахме се рано. Легнахме да спимъ, но заспивали се? Едва къмъ полунощ сме позаспали. Въ три часа бѣхме на пристанището. Извадихме си билетъ, общъ за всички ни. Качихме се на парахода и веднага почнахме да го разглеждаме. Бѣше вече свѣтло. Той изглеждаше съвсемъ новъ. Очуди всички ни съ чистотата си. Всичко за насъ е интересно. За всичко питаме учителитѣ. Параходътъ спира на нѣколко български и ромѣнски пристанища да взема пѣтници. Късно вечерта стигнахме Видинъ. Презъ нощта се виждаха само освѣтенитѣ пристанища. Тогава сме преминали и най-опасното мѣсто на р. Дунавъ — Желѣзнитѣ врата. На другия день стояхме все горе на парахода. Така прекарвахме днитѣ и нощитѣ. Понѣкога пѣхме нѣсни и обрѣщяхме внимание на всички пѣтници. Най-после стигнахме Виена. На пристанището имаше много параходи. Почнахме да слизаеме, и нѣколко души ни преглеждаха багажа. Още не влѣзли въ града, насъ ни очуди голѣмото движение отъ автомобили, файтони, хора и др. Качихме се на два автомобила, които ни отведоха въ срѣдата на града. Настанихме се въ единъ хотелъ. На слугитѣ и другитѣ хора не разбирахме нищо, освенъ Адолфъ и учителитѣ. Безъ тѣхъ не трѣгвахме на никжде. Обикаляхме града, посетихме всички музеи, театри, градини и др. забележити мѣста. Вечеръ се прибрахме капнали отъ умора. Посетихме и нѣкои училища. Тѣ бѣха много по хубави и по-добре наредени отъ нашитѣ. Всички иматъ голѣми дворове и хубави градини. Отъ всички фабрики, които разгледахме, най-голѣми бѣха дърводѣлскитѣ.

Времето, предвидено за екскурзия, се свърши. Почнахме да мислимъ за връщане. Искахме да купимъ подарѣци, но ни казаха, че ще ни ги взематъ на митницата. Върнахме се по сѣщия пѣтъ. Всички бѣхме радостни и доволни. Дълго следъ това ние разправяхме за тази екскурзия.“

ИЗЪ УЧИЛИЩЕТО И ЖИВОТА.

(Вести и бележки).

У насъ.

Опитно училище въ Варна. Отъ началото на миналата учебна година, по предложение на окръжната училищна инспекция и по решение на училищното настоятелство едно отъ най-голѣмитѣ и най-добре уреденитѣ първоначални училища въ Варна — училището „Св. Климентъ“ — бѣ превърнато въ *опитно училище*. Учителскиятъ персоналъ за него се подбра измежду най-дейнитѣ първоначални учители въ града, отличили се презъ предходнитѣ учебни години съ примѣрна училищна работа. Тѣмъ се постави задача — подъ ръководството на инспекцията да приложатъ въ опитното училище нови *учебно-възпитателни методи*, прилагани въ най-добре уреденитѣ западноевропейски училища, безъ да се отклоняватъ отъ програмата за народнитѣ основни училища. Тая задача, въпреки нѣкои материални неспогоди, още презъ първата година бѣ разрешена твърде успѣшно. Учителитѣ подхванаха съ ентузиазъмъ, съ живъ интересъ и устремъ възложената имъ работа. На *обучението* по всички учебни предмети се даде нова насока. Въ него се приложиха широко и умѣло принципитѣ на *активната нагледностъ и самодейността*. Обучението на реалнитѣ предмети — предметно учение, родинознание и естествознание — се изгради върху чести планомерни излети и наблюдения изъ града и градската околностъ. Обучението по история сѣщо се изгради върху наблюдения на старинитѣ въ родното мѣсто и на ония, събрани въ Варненския археологически музей. Обучението по смѣтане и геометрия се свърза съ практическия животъ и съ наблюденията, правени при излетитѣ.

Въ I отд. въ обучението по писочетене се приложи *думозрителния и идеозрителния методъ*. За обща изненада, чрезъ него се постигнаха резултати, несравнено по-добри, отколкото се постигатъ съ прилаганитѣ до сега у насъ методи за начално четене. Първацитѣ се научиха да четатъ бързо, леко и хубаво, да пишатъ свободно, красиво и свързано. Часоветѣ по четене и писане станаха за тѣхъ едни отъ най-привлѣкателнитѣ часове. Радостъ и творческа работа царѣше въ тѣхъ.

Голѣмо внимание се обърна и върху обучението по технически предмети: рисуване, ръчна работа, пѣние и гимнастика. Въ обучението по гимнастика се застъпиха предимно *мижирани ритмични игри*, придружени съ пѣсни (по

метода на Жакъ Далкрозъ). По тоя начинъ гимнастиката се свързва съ пѣнието.

Ръчната работа се преподава не само като отдѣленъ предметъ, но и се тури въ услуга на обучението по другитѣ учебни предмети. Приложенъ бѣ трудовия принципъ. На детското творчество бѣ даденъ широкъ просторъ. Резултатитѣ отъ обучението по ръчна работа и рисуване можаха да се видятъ въ богатата изложба, която училището уреди въ края на учебната година. Съ стотици най-разнообразни предмети, изработени отъ глина, мукава, дърво, слама, пръчки, лико, цвѣтна хартия и други материали, илюстрираха минатия презъ годината материалъ по предметно учение, роднознание, история, отечествена география, естествознание, формознание, практическа геометрия и дори четене. Изложбата заслужено будѣще интереса и възхищението и на учители, и на граждани

Много нѣщо се направи въ това училище и за *нравственото възпитание* на децата. Учителитѣ презъ цѣлия день — и въ часъ и въ междучасие — бѣха неотлъчно между ученицитѣ, дружеха съ тѣхъ, участвуваха въ игритѣ и разходкитѣ имъ. Благодарение на това и на честитѣ нравоучител-беседи, водени всѣкога, когато училищниятъ животъ е давалъ поводъ и случаи за такива, ученицитѣ можаха да се привикнатъ на добри обноски, които по рано бѣха чужди за мнозина отъ тѣхъ. Детскитѣ постѣпки съвсемъ намалѣха и дори изчезнаха; наказанията станаха излишни. Направи се опитъ да се приложи и принципътъ на *самоуправлението на ученицитѣ*. Като първа стѣпка къмъ него, бѣха уредени *класни* детски библиотеки. Ученицитѣ сами набавяха книги и сами управляваха тия библиотеки чрезъ избрани отъ тѣхъ библиотекари и касиери.

Грижата за поддържане на реда и чистотата въ учебнитѣ стаи, както и за украсата имъ, бѣ възложена сѣщо на ученицитѣ. Резултатитѣ сж отлични. Всѣки ученикъ се грижи за чистотата на своя чинъ. Той има подъ чина парцалъ, съ който всѣка сутринъ и следъ обѣдъ изтрива чина си. Прахъ, калъ, петна, драскотини по чиноветѣ не се допускатъ. Ученицитѣ, дори най-малкитѣ, сами мърятъ ония свои другари, които се отклонятъ отъ това свое задѣлжение.

Въ всички отдѣления децата отглеждатъ сами цвѣта въ саксии и сандѣчета, поставени по прозорци, катедри и етажерки. Всѣки се грижи за своята саксия.

Стенитѣ на учебнитѣ стаи сж украсени съ най-хубавитѣ ученически изработки по рисуване, ръчна работа и география — картини, карти, барелефи, наредени съ вкусъ. Учебнитѣ стаи сж чисти, свѣтли, привѣтливи. При такава обстановка, създадена съ усилията и труда на учители и ученици, у последнитѣ неусѣтно се развиватъ и затвърдяватъ чувства къмъ редъ, чистота и красота.

Вратитъ на всички отдѣления въ опитното училище бѣха отворени презъ цѣлата година за посещенията и на родители, и на учители отъ други училища. Мнозина учители — и градски и селски — посещаваха училището, виждаха, какво е направено и постигнато, и после се опитваха да приложатъ виденото и въ своитѣ отдѣления.

Въ това отношение опитното училище въ Варна изигра и играе благотворна роль. То накара и кара и най бездейнитѣ, и най апатичнитѣ учители да се замислятъ върху училищната си работа и да се заловятъ да я подобрятъ. На усърднитѣ и дейнитѣ учители то даде потици за нови плодотворни постижения въ училищната имъ практика.

Опитното училище съществува и тая година. Учителитѣ му, насърдени отъ постигнатитѣ резултати, съ още по голѣмъ устремъ и полетъ работятъ сега, разширяватъ кръга на своята творческа учебно-възпитателна дейность и жънатъ всѣки день все по-нови и по-ценни успѣхи.

Родителско учителски дружби. Презъ миналата учебна година при всички първоначални и училища прогимназии въ Варна се основаха родителско учителски дружби. Преди това въ две пунктови конференции учителитѣ се запознаха съ организацията и функциитѣ на родителско-учителскитѣ дружби у насъ и въ чужбина. Идеята да се основатъ такива и въ Варна бѣ възприета отъ дейнитѣ учители съ ентузиазъмъ. Следъ седмица — въ единъ и сщъ день — въ всички първоначални училища и прогимназии въ града бѣха свикани голѣми родителски събрания, на които главнитѣ учители и директоритѣ държаха подходящи за цельта речи. Всички събрания бѣха извънредно добре посѣтени отъ родителитѣ. Още сщия день се основаха дружби и си избраха настоятелства (комитети), които веднага започнаха да функциониратъ. Споредъ взетитѣ решения въ пунктовитѣ конференции, въ всѣко настоятелство влѣзоха по 3 бащи и 3 майки, избрани отъ родителитѣ, и 1 учителъ, избранъ отъ учителския съветъ. Учителтъ е секретаръ на родителско-учителската дружба.

Като първа конкретна задача, на дружбитѣ се постави задачата да намѣрятъ срѣдства, за да уредятъ *безплатни сутринни закуски* за беднитѣ ученици, които не могатъ да получаватъ такива у дома си.

Трѣбва да отбележимъ, че, поради голѣмата безработица въ града презъ пролѣтѣта, децата на много работнишки семейства гладуваха. Една анкета, извършена по нареждане на училищната инспекция въ всички първоначални училища въ Варна, установи, че отъ 2800 ученици около 300 не получаватъ сутринъ у дома си никаква закуска, а повечето отъ половината отъ тѣхъ не получаватъ и обѣдъ. Събранитѣ данни бѣха изнесени предъ родителскитѣ съб-

рания и въ едно отъ заседанията на училищното настоятелство Последното, поради финансови затруднения, се указа безсилно да помогне ефикасно на гладуващите ученици. Съ тая задача се нагърбиха родителско-учителските дружби. И тѣ я разрешиха бързо и сполучливо. При 11 училища, въ града се уреди, да се даватъ редовно отъ срѣдата на м. мартъ до края на учебната година безплатни закуски на бедните ученици. На децата се прислужваше по дежурство отъ членки на дружбитѣ. Заможни дами се явяваха сутринъ въ училищата и, заедно съ дежурните учители и училищните слуги, приготвяваха и раздаваха закусните Последните се състояха обикновено отъ кжсъ хлѣбъ и сирене, маслини, мармаладъ, чаша млѣко. Срѣдства се събраха отъ по-заможните родители, отъ които мнозина доброволно се задължиха да внасятъ опредѣлена месечна вноска на родителско-учителските комитети. Вънъ отъ това, мнозина родители пращаха продукти: хлѣбъ, млѣко, сирене, масло, мармаладъ и др. Не малко бѣха и ония, които при помени на свои близки покойници, вмѣсто да раздаватъ милостиня въ черква или на гробищата, пращаха храна за бедните ученици въ близките училища. До края на учебната година презъ всѣки учебенъ день сж давани закуски срѣдно на 310 деца. Закуската на едно дете е струвала отъ 1-50 до 2-50 лв.

Безплатните сутринни закуски задържаха до края на годината въ училището много бедни деца, които другъ пжтъ, принудени отъ глада, ходѣха изъ улиците да продаватъ вестници или да печелятъ прехраната си чрезъ друга работа.

Въ началото на тази учебна година всички родителско-учителски дружби се възобновиха. Настоятелствата имъ се преустроиша. Поставиха имъ се нови по-големи задачи. Изработи се и общъ *уставъ* за дружбитѣ. Той има следното съдържание:

„У С Т А В Ъ

на родителско-учителската дружба при _____
въ гр. Варна.

„Чл. 1. Родителитѣ, настойниците и учителитѣ на ученицитѣ отъ _____ съставятъ родителско-учителска дружба при сжщото.

Чл. 2. Целта на родителско-учителската дружба е:
да сближи родители и учители, да дава съдействие на училищната управа по въпроси отъ училищенъ и възпитателенъ характеръ.

Чл. 3. За постигане горната целъ, родителско-учителската дружба си служи съ следните срѣдства:

а) урежда родителско-учителски срещи за обсъждане на въпроси по възпитанието на ученицитѣ изобщо;

б) предприема полезни начинания въ връзка съ живота на училището.

Чл. 4. Родителско-учителската дружба се ръководи отъ настоятелство, състоящо се отъ 6 души родители или достойници, избирани всѣка година въ първото годишно събрание, 2 учители, делегирани отъ учителския съветъ, и директора, респ. гл. учителъ, по право.

Настоятелството си избира касиеръ, секретаръ и подпредседателъ, а председателъ е по право директора или гл. учителъ на училището.

Чл. 5. Дружбенитѣ събрания биватъ редовни въ началото на учебната година, когато настоятелството дава отчетъ за дейността си и се избира ново такова, и преди всѣки срокъ, и извънредни — когато настоятелството намѣри за необходимо.

Забележка. Дружбенитѣ събрания могатъ да ставатъ и по класове (отдѣления).

Чл. 6. Членове на дружбата сж всички родители и достойници, които иматъ ученици въ училището.

Чл. 7. Спонагателни членове сж ония лица, които помагатъ морално и материално (макаръ и не отъ района на училището) за целитѣ на дружбата, като г. г. учил. инспектори, учил. настоятели, кмета, епар. свещеникъ и др.

Чл. 8. За почетни членове на дружбата ще се провъзгласяватъ отъ общитѣ събрания ония лица, които направятъ дарения най-малко 1000 лв. въ пари или натура.

Чл. 9. Приходи: членски вносъ, опредѣленъ отъ всѣки родителъ или настойникъ, отъ забави, томболи, доброволни пожертвувания, помощи отъ общината, учил. настоятелство, частни лица и др.

Чл. 10. Настоятелството на дружбата, по решение на сжщата, изразходва събранитѣ суми за следнитѣ цели:

а) Подпомагане на бедни ученици съ храна, облѣкло, обуца, пособия, уредба на лѣтни колонии за слаби физически деца, безплатни курсове за подготовка бедни ученици съ слабъ успѣхъ. Подпомагане културнитѣ дружества, основани при училището: „Червенъ кръстъ“, туристически, въздържателни, музикални и др.

б) Уреждане на квартално читалище.

Чл. 11. Въ заседанието въ края на учебната година по представление на директора, респ. гл. учителъ, дружбата опредѣля награди на бедни, но отлични по успѣхъ и поведение ученици.

Чл. 12. Родителско-учителската дружба при е членъ на общия родителско-учителския комитетъ въ града.

Чл. 13. Родителско-учителската дружба трѣбва да съобщава дейността си съ училищнитѣ закони и наредби, да спазва и изпълнява устава на общия родителско-учителски комитетъ.

Чл. 14. Въ края на учебната година касиера се отчита предъ директора, респ. гл. учителъ на училището, комуто се и предаватъ всички суми и книжа на дружбата.

Чл. 15. Родителско-учителската дружба си служи съ печата на училището подъ надсловъ.....

Чл. 16. Настоящиятъ уставъ, приетъ отъ общото събрание на влиза въ сила следъ одобрението му отъ окр. учил. инспекторъ.“

Родителско-учителскитѣ дружби при основнитѣ училища въ Варна и презъ тази учебна година развиватъ широка ползотворна дейность. Отъ тѣхъ се искатъ не думи, не речи върху възпитанието, а дѣла, които улесняватъ и подпомагатъ възпитателната работа на училището. И тѣ охотно ги даватъ.

Въ чужбина.

Училища на д-ръ Декроли. Лѣкаръ и педагогъ, професоръ въ Брюкселския университетъ, д-ръ *Овидъ Декроли* е виденъ талантливъ пионеръ на новото училище. Както д-ръ Мария Монтесори, своитѣ педагогически идеи той прилага за пръвъ пѣтъ при възпитанието на анормалнитѣ деца. Блѣскавитѣ резултати, които постига тамъ, го насърчаватъ да приложи своитѣ принципи и при възпитанието на нормалнитѣ деца. Учебнитѣ и възпитателнитѣ му методи се градятъ на една и сѣща основа — *свободното развитие на детето*. Училището трѣбва да почита детскитѣ интереси. Ръчната работа трѣбва да се използва като срѣдство за придобиване на знания.

Въ 1907 г. д-ръ Декроли открива първото свое училище за нормални деца. Той си поставя за цель да приложи въ него принципитѣ, чиято стойность била потвърдена при обучението и възпитанието на анормалнитѣ. Днесъ неговиятъ методъ се прилага въ много училища въ Западна Европа. Той се гради върху следнитѣ положения:

1. Общобразователното училище трѣбва да бжде устроено така, че да позволява на ученицитѣ да наблюдаватъ природнитѣ явления, както и проявитѣ въ човѣшкото обществение.

2. Училището трѣбва да има малкъ брой ученици; тѣ трѣбва да бждатъ на възраст отъ 4—15 години и отъ двата пола.

3. Учебнитѣ стаи трѣбва да бждатъ малки работилници или лаборатории. Ръчниятъ трудъ (моделиране, изрѣзване, боядисване, рисуване, отглеждане на животни и растения и пр.) тамъ трѣбва да заеме първо мѣсто.

4. Деца, закъснѣли въ своето развитие, се прибиратъ

въ особени класове, ръководени отъ специално подготвени за тѣхъ учители.

5. Предобѣднитѣ часове въ училището се използватъ за четене, писане, смѣтане, география и история, а следобѣднитѣ — за ръчна работа и излети.

6. Ученицитѣ се *самоуправляватъ*. Тѣ сами уреждатъ дисциплината на класа. Тѣ влизатъ въ учебнитѣ стаи, безъ да бждатъ надзиравани и тихо се залавятъ за работа. Ако нѣкои говори или шуми, другитѣ веднага го заставятъ да мълчи. Ако учителятъ закъснѣе, единъ заема мѣстото му, и урокътъ започва.

Грижитѣ за поддържане чистотата въ учебната стая, за изтриване на черната дъска, за хранене на животнитѣ, поливане на цвѣтата и пр. се възлага на ученицитѣ. Всѣки ученикъ се натоварва съ по една длъжностъ и я изпълнява дотогава, докогато иска и докогато я извършва добросъвестно.

Училищата на д-ръ Декроли се стремятъ да подготвятъ децата за практически, общественъ и нравственъ животъ, а не да натруфятъ само ума имъ съ знания. Като се съобразяватъ съ интереситѣ на децата, д-ръ Декроли и неговитѣ последователи раздѣлятъ учебния материалъ на 4 групи или *центрове на интереси*, които отговарятъ на четири главни нужди на човѣка: 1) нужда отъ храна, 2) нужда отъ борба срещу негодитѣ на физическитѣ условия, 3) нужда отъ борба срещу опасности и неприятели, 4) нужда да се работи. Като достигнатъ въ IV отдѣл., ученицитѣ сами установяватъ учебната си програма. Тѣ търсятъ документитѣ, които ги интересуватъ, събиратъ картини, статии, естествени и изкуствени предмети. На всички тия поставятъ знаци, които ги улесняватъ да ги намиратъ лесно и да ги използватъ на време. Тѣхната дейностъ е много по голѣма тогава, когато, следъ като сж усвоили единъ кръгъ отъ знания, правятъ прегледъ на извършеното и наученото.

Едни, напр., търсятъ първоначалнитѣ материали, които се употребяватъ за изработка на нѣкой платъ; други рисуватъ машини, съ които се тъче; трети подреждатъ различни тъкани; четвърти посочватъ предметитѣ или облѣклата, направени отъ плата. Тѣзи материали се събиратъ, групиратъ, подреждатъ. Цѣлиятъ класъ при тая работа се превръща въ деенъ и оживенъ кошерь. Стенитѣ на учебнитѣ стаи сж покрити съ ученишки изработки. Съ тѣхъ илюстриратъ минатия учебенъ материалъ. Ученицитѣ носятъ картини, карти, брошури, изрѣзки отъ вестници и други предмети.

Предметитѣ и картинитѣ отъ ученишкитѣ сбирки се използватъ при обучението. Ако се говори за нѣкой предметъ, ученикътъ го дири въ своята сбирка.

Въ училищата на д-ръ Декроли сж създадени условия,

при които детето може свободно да развива всички свои сили и способности чрез игра и работа.

Училища срѣдъ природата въ Римъ. Сега има две такива училища. Едното е въ павилионитѣ по склона при Колозея, наречено *Scuola Principe di Piemonte* (споредъ името на престолонаследника), другото е на Палатинския хълмъ и се нарича *Scuola all'aperto Rosa Maltoni Mussolini* (споредъ майката на Мусолини, къято била учителка). Училището на Палатинския хълмъ е отворено миналата година. То се помѣщава въ двуетажно здание срѣдъ градина. Стаитѣ сж просторни. Коридоритѣ и стѣлбитѣ сж сжщо широки, добре провѣтрени и свѣтли. Въ това здание децата иматъ читалня. Списанията сж изложени на маси, които децата отъ *нето* отдѣление изработили сами въ училищната работилница. Въ всѣки класъ сж наредени масички, а на тѣхъ вазички съ цвѣтя. Всичко това е изработено сжщо отъ ученицитѣ.

Обучението въ първо отдѣление се води по метода на д-ръ Мария Монтесори. Всѣко дете има своя масичка и столче. Тамъ се учи четене и писане на подвижна проста дървена азбука, изработена отъ ученицитѣ въ по-горнитѣ отдѣления.

Учебнитѣ стаи сж укичени съ цвѣтя и бродерии, изработени отъ ученичкитѣ. Украсата на стаитѣ е прста, но изцяла. Напр., пето девическо отдѣление е укичено съ картинки, които представятъ майчината любовъ. Четвъртото мъжко отдѣление е украсено съ картини, които представятъ работата въ полето.

Ученицитѣ си водятъ дневници. Въ тѣхъ записватъ всичко интересно отъ училищния и извънучилищния животъ. Ако детето се интересува отъ нѣкой въпросъ, записва си го въ дневника и на края поставя въпроси, зашто става това така или иначе. Учителътъ отъ време на време преглежда дневниците и отговаря на въпроситѣ писмено.

Всички деца сж облѣчени еднакво. Тѣ прекарватъ цѣль денъ въ училището; не си ходятъ дома за обѣдъ. Презъ по-голѣмата частъ отъ деня тѣ учатъ навънъ, въ градината; само по писане и смѣтане обучението се води въ стаитѣ. Тия деца сж изпратени отъ всички училища въ Римъ. Тѣ сж недоразвити, малокръвни, предразположени къмъ туберкулозни заболявания.

(Изъ „*Vestnik Pedagogickij*“)

Руски училища за селска младежъ. Тѣ сж предимно земледѣлски и сж приспособени къмъ стопанскитѣ условия на мѣстноститѣ, дето сж открити. Тѣхната прѣка задача е, да подготвятъ добри земледѣлци, които ще работятъ да се повдигне селското стопанство и да се превърне отъ частно въ колективно. Иматъ тригодишенъ курсъ. Въ тѣхъ постѣпватъ ученици, свършили четвърто отдѣление.

Въ тия училища се учи кооперативното дѣло въ Русия и въ чужбина, уредбата на съветска Русия, нейната организация и всичко, което тамъ е известно съ името „полиграмата“ (елементарни политически познания); учи се сщо и културната дейностъ въ селата. При земледѣлскитѣ предмети, къмъ които се отнасятъ и физиката, химията и биологията, теорията се свързва съ практиката. Преподава училищенъ агрономъ, който се грижи за малкото земледѣлско стопанство при училището. Създадени сж малки образцови стопанства, въ които ученицитѣ се учатъ на интензивно стопанство, а сщо и да управляватъ разни земледѣлски машини. Тамъ се учатъ да оратъ, да сѣятъ зеленчуци, да отглеждатъ добитъкъ и домашни птици и т. н. Училищата сж въ връзка съ образцови земледѣлски станции и голѣми стопанства. Отъ природознание, математика и счетоводство се учи това, което е потрѣбно за земледѣлието и управата на селското стопанство. При много училища сж наредени работилници, въ които ученицитѣ се упражняватъ на разни занаяти, а сщо и да изработватъ и земледѣлски машини.

Още преди революцията кооперацията бѣ единственото срдѣство, признато отъ законитѣ, за *самопомощь*. Презъ 1923 г. сж се организирали въ 27,000 кооперации 4 милиона стопанства. Сега Русия е пълна съ потрѣбителни и производителни кооперации. Училищата втѣлпяватъ въ съзнанието на младежта правилата за солидарностъ и ги запознаватъ съ разнитѣ видове мѣстни кооперации. Младежитѣ сами основаватъ училищни кооперации: градинарски, цвѣтарски, птицевѣдни и др. Училищата участвуватъ въ пропагандиране на кооперативната идея. Обаче, главенъ пропагандаторъ си оставатъ опитнитѣ земледѣлски станции. За сближение на градове и села, на работници и селяни, най-близка и най-важна цель на училището е кооперативната идея. Ученицитѣ се запознаватъ съ работата въ града, като правятъ екскурзии въ градоветѣ и посещаватъ фабрицитѣ, дето дохождатъ въ съприкосновение съ работницитѣ. Посещаватъ и градскитѣ музеи, библиотеки и различнитѣ организации на градската младежъ.

Училищата сж отворени презъ цѣлата година. Сирацитѣ живѣятъ постоянно въ тѣхъ. Презъ лѣтото помагатъ въ училищното стопанство. Другитѣ ученици презъ лѣтото помагатъ само презъ опредѣлени дни, а презъ другото време работятъ при родителитѣ си, но даватъ съобщения въ училището за хода на работата, която имъ е била възложена (правятъ опити съ искусствени торове, хранятъ крави и наблюдаватъ състава на млѣкото, отглеждатъ свини, уреждатъ модерни курници, сѣятъ зеленчуци, грижатъ се за овошнитѣ дръвчета, като унищожаватъ вреднитѣ за растенията наѣкоми и пр.). Нѣколко пжти презъ годината ставатъ ученически съвѣщания, въ които се докладва за успѣха и неуспѣха, и

се разглеждат нови планове за бъдещето. Учениците се учат, какъ да повдигнат селото въ стопанско, културно и хигиенично отношение. Твърде често младежта се заема да основава разни полезни дружества, да сади дървчета, да се бори противъ пиянството, да основава библиотеки, да отваря забавачници и игрища. Училището влияе на селското население и съ празниците: при започване на жътвата, при горския и кооперативния празници. *Празникът на жътвата* е особено тържественъ. Тогава ставатъ и мѣстни изложби на разни плодове. При агитацията училищата си служатъ съ разни картини, диаграми и други графически сръдства. Училищната младежъ участвува въ кинопредставленията, въ хорове, музики и др. т.

(Изъ „Pädagogisches Zentralblatt“, 1927, 35).

Висши педагогически училища въ Югославия. Югославия, по подражание на Франция, е открила въ Загребъ и Бѣлградъ специални училища за подготовка на учители за прогимназиите, за педагогическите училища и за училищни инспектори. Учителите за прогимназиите се учатъ въ висшите педагогически училища две години, учителите за педагогическите училища и училищните инспектори още две години (всичко 4 години). Кандидати за тия училища се избиратъ съ конкурсъ измежду първоначалните учители, учителствували най-малко 3 години и показали много добъръ успѣхъ. Приетиятъ кандидатъ се счита на служба, получава заплатата си и му се зачита прослуженото време. Всяка година се приематъ по 100 кандидати. Въ бюджета за учебната 1926/1927 година сж предвидени за дветѣ висши педагогически училища 2.500,000 динари. Висшиятъ курсъ (професорско инспекторски) има три отдѣла: а) педагожки, б) историко-филоложки и с) естествено-историческо-математически. Въ педагожкия отдѣлъ кандидатите, освенъ педагожките науки, учатъ и единъ специаленъ предметъ, който избиратъ още въ нисшия курсъ. Въ историко-филоложкия отдѣлъ матерниятъ езикъ се комбинира съ историята или съ чуждъ езикъ, или пъкъ историята се свързва съ географията. Въ третия отдѣлъ математиката се свързва съ физика и метеорология, биологията — съ химия и география. Въ висшия курсъ следватъ само кандидати, издържали изпитъ за учители въ прогимназиите.

КНИГОПИСЪ.

Предварителни упражнения по четене и писане
въ I отдѣление. Бележки и напѣтствия. *Отъ Хр. Петевъ,*
училищенъ инспекторъ. Плѣвенъ. Печатница на Бр. Игнатови.
1927 г. Цена 12 лева. 51 стр.

„Съ предлаганата брошурка казва авторътъ въ предговорътъ на своята книжка — ще направя изложение на единъ постѣпкъ при първитѣ стѣпки на обучението по четене и писане въ първо отдѣление. Неговата приспособимостъ и резултатностъ е изнесена въ нѣколко демонстративни педагогически конференции. Всички учители, които сж работили по начина, който ще бѣде предметъ на брошурата, сж изгонили мжкати, скуката, монотонието и безрезултатността при обучението, като сж отгледали радостъ, свежестъ, бодростъ отъ смислена и резултатна работа. Обучението е бивало леко, приятно и съ удивителенъ успѣхъ.

Петгодишната моя практика, както и тая на маса учители отъ два учебни околии, работили подъ мое ръководство, дадоха резултати, които ме окуражаватъ да излѣза съ тая книга и дамъ на учителя, който ще учи децата на елементарно четмописане не новъ методъ, а *само маниеръ и похватъ при обучението*“ (к. н.)

Следъ като дава кжсъ прегледъ на методитѣ за начално четене и посочва по-важнитѣ недостатъци на начинитѣ, по които се водятъ предварителнитѣ упражнения по четмописане въ нашитѣ училища, г. Петевъ разглежда по-подробно *синтетичния методъ* и го препорѣчва като най-целесъобразенъ методъ за начално четене. „Синтетичната метода — да се почва направо отъ гласовѣтъ — води много по-скоро и по-лесно малкитѣ седемгодишни деца къмъ целта“. Предварителнитѣ упражнения трѣбва да започвтъ съ звукоподражания, свързани съ малки разкази. Звуковетѣ да не се отбелязватъ съ черти и точки, както препорѣчваха нѣкога нѣкои методици, а съ съответнитѣ *печатни букви*. Особено внимание трѣбва да се обърне на *сливането и разлагането*. Понеже тия две работи сж трудни за децата, тѣ трѣбва да се подсладѣтъ и направятъ интересни съ игри. Авторътъ посочва нѣколко такива игри.

За да се запомнятъ добре, печатнитѣ букви се моделиратъ, изрѣзватъ се отъ хартия, строятъ се съ клечки и пр.

Предварителнитѣ упражнения по писане сжщо трѣбва да започватъ съ моделиране и рисуване. Елементитѣ на буквитѣ се извличатъ отъ рисункитѣ на познати и интересни за децата предмети. Всѣка форма се моделира, рисува и следъ туй се пише. Да се пише на тетрадки. Плочата трѣбва да се изхвърли.

Бележитѣ и напѣтствията на г. Хр. Петевъ ще бждатъ отъ голѣма полза за учителитѣ, които водятъ обучението по четмописане по синтетичния методъ.

Книги и списания, получени въ редакцията.

КНИГИ:

1. Д. Правдолюбовъ. — Методата на цѣлостнитѣ думи (американската метода) по четене и писане, въ първо отдѣление, Теория и практика. Първо издание. Книгоиздателство Хр. Г. Дановъ. 1927 г. Цена 30 лева.

2. Д-ръ Жуль Англа. — Отъ Дарвина до наши дни. Развой на голѣмитѣ биологически въпроси. Преведе отъ френски Б. Митовъ. Съ 15 портрета въ текста. Книгоиздателство „Акация“. София. Цена 20 лева.

3. М. Д. Николовъ. — Сборникъ сценки за деца. Съдържа сценки отъ наши и чужди автори. Издава книжарница „Образование“. — Варна. 1927 г. Цена 60 лева.

4. Географско четиво. Уреждатъ К. Рачевъ, Хр. Шалдевъ, Т. А. Благоевъ. София, ул. „Оборище“, 78. Год. V.

№ 1. К. Рачевъ. — Сръдна гора. Цена 6 лв.

№ 2 и 3. Н. Кодовъ. — Цариградъ. Цена 8 лв.

5. Нашата татковина. Географско четиво за деца. Уредници: К. Рачевъ и Т. А. Благоевъ. София, ул. „Оборище“ 78. Година III.

Кн. 1. Рѣка Искъръ. Цена 5 лв.

Кн. 2. Витоша-планина. Цена 5 лева.

СПИСАНИЯ:

1. Свободно възпитание. Списание за педагогическа култура. Редакторъ Димитъръ Т. Кацаровъ. Год. VI. Кн. 1—2. Годишенъ абонаментъ 80 лева. Книгоиздателство Ст. Георгиевъ. София, ул. „Бачо Киро“, 15.

2. Народна цѣлина. Редакторъ Г. Балтаджиевъ. Год. III. Кн. 1 и 2. Годишенъ абонаментъ 50 лева. Книгоиздателство Хр. Г. Дановъ. София, булевардъ „Дондуковъ“, 9.

3. Играй и пѣй. Списание за физическо възпитание и пѣние. Редактори: Ал. Кръстевъ и Анг. Друмевъ. Год. I. Кн. 1, 2 и 3. Годишенъ абонаментъ 50 лв. София, ул. „Гурко“, 17.

4. Учителска мисль. Год. IX. Кн. 1, 2 и 3. Годишенъ абонаментъ 120 лв. София, булевардъ „Хр. Ботевъ“, 60.

5. Въздържателче. Месечно илюстрирано вестниче за първоначални и прогимназиални ученици. Издание на учителския неутраленъ въздържателенъ съюзъ. Редакторъ Н. Беневъ. Абонаментъ 10 лв. Габрово. Год. I брой 4.

6. L'Education. 19 année. № 8. Paris. Hatier, editeur.

7. Vestník pedagogický. Ročník V. Číslo 9. Praha.

8. Komenský. Ročník LV. Číslo V. Hlavní redaktor Norbert Cerný v Litovli.

9. Revista Generala a învățământului. Anul XV. № 9. București.

10. Bulletin № 5 du Bureau International d'Education. Genève.

№ 1071

До Госп.

Муниципалната библиотека

с. Врагичир
Говлеградски околия

нияят номеръ и точниятъ адресъ на абоната трѣбва да се посочватъ винаги, когато се изпращатъ суми срещу абонамента, когато се искатъ промѣни на адреси, неполучени книжки или каквито и да е справки отъ редакцията или администрацията на списанието.

Неполучени книжки трѣбва да се искатъ веднага следъ получаването на най-близката следъ тяхъ книжка.

Когато се изпращатъ суми съ пощенски записъ, трѣбва да се съобщава съ отдѣлно писмо, за коя годишнина на списанието и за кои абонати се изпращатъ тѣ.

Въ „Педагогическа практика“ може да сътрудничи всѣки учителъ, който съ перото, мисълта и практиката си може да бжде полезенъ на учителството и училището.

Ръкописитѣ трѣбва да бждатъ написани само на едната страница на листоветѣ чисто, четливо и съ официалния правописъ.